

శ్రీకె.

శ్రీలక్ష్మీనృసింహపరబ్రహ్మతేనమః.

శ్రీమతేశ్రీలక్ష్మీనృసింహాదివ్యపాదుకాసేవక
శ్రీవణశతకౌపశ్రీవీరరాఘవశతకౌపయతీంద్ర
మహాదేశికాయనమః.

శ్రీమదహోబిలశ్రీలక్ష్మీనృసింహా దివ్యాస్థాననిర్వహణ
ధురంధరశ్రీవణశతకౌపశ్రీవీరరాఘవశతకౌపయతీంద్ర
మహాదేశికవిరచితా శ్రీమచ్ఛరీరక సుప్రభాతసమేతా

శ్రీశ్రుతిగీతావ్యాఖ్యా.

శ్రీవీరరాఘవ శతకౌపయతీంద్రమహాదేశిక

దివ్యచరణారవిందసమాశ్రితేన

శుండప్పశయం- అ॥ తిరువెంకటాచార్యేణ

బెంగళూరు తులసీవనవాసినా

తూర్పుల్ వెంకటాచార్యేణచ

బెంగళూరు వాగీశ్వరీ ముద్రాలయే

ముద్రాపితాసతీవిజయతే.

౧౯౦౨.

9e1/427

CL-42782
1990

SRUTI GITA VYAKHYA

బ్రహ్మణి— “ యతో వాచమానీ,, త్యాదికారణవాక్య సతిపన్నే
 బ్రహ్మణి, నిర్గుణే-అపహతపాపృత్వాదిభిగకారణత్వార్హ త్రిగుణసమ్య

శ్రీశ్రుతిగీతాయామ్.

స్థరహితే, అతఏవ ; సదసతకపరే—అస్తీతివ్యపదేశార్హా చేతనాన్నా
 స్తీతివ్యపదేశార్హాచేతనాచ్చపరే, అతఏవ; అనిదైశ్యే— “ సదేవసౌ
 మ్యేదమగ్రఆసీత్ — అసద్వాఇదమగ్రఆసీత్ , ఇతిచనిర్దేష్టుమశక్యే,
 గుణవృత్తయః— త్రిగుణసరిణామశబ్దభూతాశ్శుశ్రియః, కథం—
 సాక్షాత్ప్రత్యక్షతయా స్వసాక్షాతకృతవస్తువత్, చరన్తి—ప్రవర్త
 న్తే, విషయీకుర్వన్తిత్యర్థః. అస్యాయమాశయః ; శ్రుతయోహిబ్ర
 హ్మ “ యతోవాఇమానీ , త్యాదినాజగజ్జన్మాదికారణత్వంలక్షణే
 కృత్యైవప్రథమముపదిశన్తితి “ జన్మాద్యస్యాయతః , ఇతిసూత్రేభా
 ష్యేదిసిద్ధంలక్ష్యలక్షణభావనిర్ణయాయుర్రోవాదసాక్షేత్యుద్వృత్త
 నిర్దేశాద్ధిజగత్కారణత్వస్యలక్షణరూపత్వంస్థాపితమ్. అన్యథాబ్ర
 హ్మత్వమేవలక్షణంకించస్యాత్ , ఏవంచజగత్కారణత్వస్యోపాదాన
 త్యాదిరూపస్యలోకదృష్ట్యాశాస్త్రదృష్ట్యాచత్రిగుణసమ్బంధినఏవాపప
 న్నతయాతదభావేనబ్రహ్మణిఘటాదేర్మదాదివదుపాదానత్వాన
 మ్భవేనతల్లక్షణముఖేనతదుపదేశాసమ్భవాతకథంచితస్సచ్ఛవేవాపా
 కృతస్సృష్ట్యవస్తరభావిశబ్దాత్కశ్రుతిభిస్తత్త్వాకాంక్షికబ్రహ్మస్వభా
 వదర్శనాభావాత్ “ సదేవానీ , దిత్యాదినిర్దేశాసామర్థ్యాత్తథాని
 ర్దిశ్యబ్రహ్మలక్షణప్రతిపాదనాసహత్వాచ్చకథంతాసాంబ్రహ్మణిల
 క్షణబోధనముఖేనపామోక్ష్యామితి.

॥ ౧ ॥

అ॥తదేతత్ప్రశ్నానురూపముత్తరమాహ.

మూ ॥ బుద్ధిద్వియమనగపాశాజనానామస్పృజ
 త్వభిః | మాత్రార్థంచభవార్థంచఆత్మనేకకల్పనా
 యచ ॥ ౨ ॥ ఇతిస్పష్టమ్.

అత్రబుద్ధిశబ్దోపలక్షితమహదాదిస్పష్టేరేవాభిధానాత్కారణావ
 స్థితిగుణసమ్బంధస్యతదానంబ్రహ్మణిసత్తాబోధనేనోపాదానత్వసము

పూర్వ పీఠికా.

ధనాల్, యేక మేవే, త్యనేన వస్త్యస్తరసద్భావవ్యవచ్ఛేదేన సప్తభూ
 తనిమిత్త కారణాంతరస్య వ్యవచ్ఛేదలాభేఽపి, తదైక్షత బహున్యా, ,
 మితీశ్రుతిబలేన తస్యైవ నిమిత్త కారణత్వలాభేన కార్యత్వసమ్భవసమ
 ర్థనాచ్చ ; ఉభయవిధకారణత్వలక్షణముఖేన బ్రహ్మణి ప్రామాణ్యం సి
 ధమ్. “ తదైక్షతే , , త్యాదిశ్రుతీనాం శబ్దమయత్వేఽప్యపారుషే
 యత్వేన వేదావగతతత్తద్విద్యాదివస్తుసంస్థానస్మరణపూర్వమేవ సృష్టిక
 రణస్య “ వేదశబ్దేభ్య ఏవ , , ఇత్యాదిప్రమాణసిద్ధత్వేన వభగవదా
 హితశక్తీనాం వేదానాం సృష్టికాలేఽపి భగవత్సజ్జలవిశేషనిశ్చయనిత
 మయతయా భగవత్సృభావదర్శనసమ్భవాత్ “ సచేవేదమాసీత్ —
 అసద్వా ఇదమగ్రాసీత్ , , ఇత్యాదినిర్దేశసమ్భవాత్తథానిర్దిశ్యకా
 రణత్వప్రతిపాదనముఖేన బ్రహ్మణి ప్రామాణ్యం సులభమితి భావకః. త
 దేతదాహ — జనానామితి. ప్రభురితి — సర్వశక్తిరిత్యర్థకః. “ య
 స్సర్వజ్ఞ , , ఇత్యాదిశ్శుభ్యర్థస్యోపలక్షణమిదమ్. అనేన “ వేదేన
 రూపేవ్యాకరోత్ , , ఇతి సృష్ట్యుపయుక్తవేదధారణే ఉచ్చారణనిరపే
 షితశక్తిమత్త్వం సూచితమితి తత్సృష్టివ్యవచ్ఛేదకః. నను పరిపూర్ణస్య
 ప్రయోజనాంతరనిరపేక్షస్య కథం సృష్టిప్రవృత్తిరిత్యత ఆహ — మాత్రా
 ర్థమితి. మాత్రాకః విషయాకః, విహికపశుపుత్రాదిభోగాకః ; భ
 వార్థమితి — భవాకః — శరీరాంతరానుభావాన్ సన్విగ్రాదయః, ఆత్మనే—
 ఆత్మానుభవరూపకైవల్యార్థమిత్యర్థకః. అకల్పనాయ — మోక్షాయే
 త్యర్థకః (యదా) ఆత్మనేకల్పనాయేతి భగవదర్థకైజ్జగత్కరూప
 మోక్షసాధనధర్మాయేత్యర్థకః. అత్ర కల్పేమాత్రార్థమిత్యనేన విశ్వ
 ర్థం భవార్థమిత్యనేన కైవల్యం వివక్షితమితి బోధ్యమ్. ఏవంచ ప్ర
 లయే అచిదవిశిష్టాజనాన్విలోక్య పరమకారుణ్యేన పురుషార్థానుభవ
 ర్హతాసిద్ధ్యర్థం స్వస్య లీలాద్యర్థంచ త్రిగుణసంస్పృష్టజీవానామ్, ప్రభుకః—

శ్రీశుభగీతాయామ్.

శ్రీత్యర్థపాత్యధూతస్సర్వశక్తిః, స్వసజలస్సిద్ధవేదాఖ్యశబ్దప్రత్యక్షశక్తికః, సర్వాంతర్యామిశక్తికశ్చ ; బుద్ధ్యాదీనసృజదిత్యర్థః॥ ౧ ॥

ఏవముక్తేస్పృష్టికాలేచిద్విశిష్టజీవాన్తర్యామిత్యేత్రిగుణసంస్పృష్టజీవానామనాదిత్యేశ్రుతీనాంభగవన్మయత్వేకారణావస్థబ్రహ్మవిషయసాక్షాత్కారవత్వేవప్రమాణధూతాంబ్రహ్మవాదాఖ్యాముపనిషదం నారదస్యనారాయణర్షితాప్రకృతాంసంవాదయతి.

మూ॥ నైషాపఖ్యపనిషద్బ్రహ్మపూర్వేషాంపూర్వ

జైర్థృతా | శ్రద్ధయాధారయేద్యస్తాంక్షేమంగచ్ఛేదకి

ఞ్చనకి ॥ ౩ ॥ ఇతి.

ఏషా- వక్ష్యమాణా, బ్రాహ్మీ-కారణత్వేనలక్షితబ్రహ్మనుబద్ధిని, ఉపనిషత్-ప్రథమంబ్రహ్మప్రతిపాదకశ్రుతిరూపా, గీతోపనిషదిత్యర్థః. పూర్వేషాం- సనద్దనాదీనాం సమ్బుద్ధిని ; తత్కల్పతేబ్రహ్మసత్యేవక్ష్యమాణేసంసిద్ధా కథంత్యయాజ్ఞాతేత్యతహా-(పూర్వజైరితి.) మత్పూర్వజైర్వసిష్టాదిభిర్థృతా- జగదుజ్జీవనార్థముపదేశపారమ్యర్యసమ్మత్తయేధారితా, తస్యధారణమాత్రేణాపితేమపాప్తిరిత్యాహ- శ్రద్ధయేతి. కథంతస్యసాక్షాత్కృతసాధనత్వమతహా- (అకించనఇతి) ధారణేయాన్యోపనిషద్ధారణానధిక్రమైతద్ధారణసాధ్య బ్రహ్మజ్ఞాన సమ్బుదనద్వారాక్షేమలాభఇతి భావకి ॥ ౩ ॥

అ ॥ తామేనాముపనిషదంతుభ్యంప్రతిపాదయామీత్వాహ-

మూ॥ అత్రతేవర్ణయిష్యామిగాధాంనారాయణాన్వి

తాం | నారదస్యవసంవాదమృషేర్నారాయణస్యచ॥ ౪ ॥ ఇతి.

అత్ర- త్వయాపృష్టవిషయే, నారదనారాయణమోక్షస్సంవాదం ప్రశ్నప్రతివచనరూపాం, నారాయణాన్వితాం- ఏకొహమైనారా

శ్రీమద్విశ్వానరాయణాచార్యచరిత్రము

యథాచరిత్రమ్, దీత్యాదినాపరమకారణభూతనారాయణవిషయినే,
గాథాం వక్ష్యమాణగీతారూపాం, సంవాదమితివాన్వయః. వ
ణయిష్యామి-విస్తరేణవత్సోమీత్యర్థః. ||౪||

అ || కదాకథంప్రవృత్తస్సంవాదఇత్యేతత్ప్రకారవక్ష్యభిరాహ.

మూ || ఏకదానారదాలాకాన్వర్యటన్బగవత్ప్రియః |
సనాతనఋషిండ్రఘ్నంయయానారాయణాశ్రమః ||౫||
యోవైభారతవక్షేఽస్మిన్మోక్షేమా యస్వస్తయెన్మ
ణాం | ధర్మజ్ఞానశమోపేతఆకల్పదాస్థితస్తపః ||౬||
తత్రోపవిష్టమృషిభిశ్చకలాపగ్రామవాసిభిః | పరితప్త
ణితౌపుచ్చదిదమేవకగూర్వహః ||౭|| తస్మాత్సాచివాచద్భ
గవాన్ఋషీణాంశృణ్వతామిమం | యోబ్రహ్మవాదశి
శూర్వేషాంజనలోకనివాసినాం ||౮|| శీఘ్రగవాన్సా
యంభువబ్రహ్మనత్రజనలోకేభవత్పురా | తత్రత్యా
నాంమానసానాంమునీనామూర్ధ్వరైతసాం ||౯|| శ్వే
తద్వీపంగతవశిత్వయిద్రఘ్నంతదీశ్వరం | బ్రహ్మవాద
స్సంప్రవృత్తశ్శృతయోచితశైరతే || ౧౦ || తత్రహ
యమభూత్పృథ్విశ్చిత్స్వంమాంయమనుష్యచ్ఛసి | పరిహ
రాశ్చతాన్సర్వాన్వక్ష్యేహంశుణుతేనఘ ||౧౧||
తుల్యశృతతపస్సీలాస్తుల్యస్త్వీయారిమధ్యమాః | అపి
చక్రుఃప్రవచనైవకంశుశ్రావహః ||౧౨||

అ || ప్రశ్నస్త్వదుక్తాకారపతేతిసిద్ధవత్కౌత్సోత్తరవచనమాహ

మూ || స్వసృష్టమిదమాపినుశయానంసహశక్తిభిః | త
దంతేబోధయాంచక్రుస్తల్లింగైశ్శృతయశివరం ||౧౩||

పూర్వకత్వస్వనిర్మితమిదంవిశ్వంప్రళయసమయే, ఆపీయ-సంభృ
త్యశక్తిభిస్సహ-సూక్ష్మభిభావశక్తిభిస్సహ, శయానం-యోగేనని
దాగమివస్థితం, పరం-ఈశ్వరం, తదంతే-ప్రళయాంతే, తల్లింక్షైకి-భగ
వదసాధారణజగత్కారణత్వాదిలక్షణధూతధర్మైః, బోధయాంచ
క్రుకి ప్రబాధయామాసురిత్యర్థకి. అత్రవీతతల్-ల్పదౌస్యష్టైశిపాగపి
పూర్వకల్పస్మష్టవిశ్వస్యాప్యయకథనాత్తిగుణసంస్పృజీవనచ్ఛవలా
భాదప్యయస్థానవిశేషాకాంతాయాంస్వస్యైవతత్థానతల్వలాభేనస్వ
స్యతత్సంబంధాయత్తోపాదానతల్వలాభాచ్ఛయానమిత్వజేనచేతన
వ్యాపారవాచితయాఅప్యయప్రయోజనసంకల్పశ్చయత్వస్యాపిస్వ
స్మిన్బాధనైననిమిత్తకారణత్వసిద్ధేశ్చనిర్గుణత్వాద్భ్రష్మణగీకారణత్వా
సంభవఇతిప్రశ్నాంతగిప్రత్యుక్తికి. గుణవృత్తితయాశబ్దమయవేదస్యస్మ
ష్టికాలావస్థభగవద్దశేనాసంభవఇత్యంతస్యోత్తరమాహ- (తదంతే
బాధయాంచకురితి) అనేనప్రళయసమానకాలస్థత్వస్యతస్యవేదేషు
బాధనేనప్రాకృతస్మష్ట్యనంతరభావిశబ్దమయత్వవృద్ధానగీకియతే.
ఇదంచ “ తస్యహవావీతస్యమహతోధూతస్యనిశ్చసితమేతద్యద్యగ్వే
న,, ఇత్యాదిశ్రుతిసద్ధమితిభావకి.

॥౧౩॥

అ || ననుపురుషోచ్చరణాధీనస్వరూపస్థితకస్యవేదస్యకథంతదా
సంసద్భావాఘటత ఇత్యత ఆహ.

మూ॥ యథాశయానంసమాజంవందినస్తత్పరాక్రమైః |

ప్రత్యూషేభ్యేత్యసుశ్లోకైర్బాధయంత్యనుజీవినః॥౧౪॥

రాజాధీనస్వరూపస్థితప్రవృత్తికాభ్యుత్థావందినః-స్తుతిపాఠకాశ్చ
మానం-సుస్తం, రాజానం, ప్రత్యూషేభ్యేత్య-తదాజ్ఞయానియమే
స ఆగత్య, సుశ్లోకైఃకణశ్రావ్యశ్లోకప్రతిపాద్యైః, పరాక్రమైః, తద
సాధారణాపదానధూతైః, యథాబాధయంతితథేత్యర్థకై- తదగ్

నసత్తాదికా ప్రవవందినిస్సమాత్రిప్పివణసుఖానుభవమాత్తార్థంశతు
 జయాదిసత్తరణార్థంశతదపదానానియథానిశాంతే పతంతి నతుప
 బాధాథకంప్రియతంతే, తథాహవిభగవదధీనసత్తాదికా ఏవవేదాఃప్ర
 శయాంతేతదీయస్పష్ట్యాదివ్యాపారాపదానానితత్సంతాపాథకంస్స
 ప్త్యాద్యుపయుక్తసంస్థానసత్తరణమాత్తార్థకంచస్తువంతి ; నతుస్వ
 తంతాఃప్రబాధయంతితిభావః. ఏవంచభగవద్వ్యాపారవిశేషాస్స
 న్నఏవతేతదానీంస్థితాఇతి- నతిగుణవ్యాపారభూతశబ్దమయత్వంపె
 దానామితిసిద్ధమ్. సర్వవేదమయోస్మృహ మిత్యాదికమనుసం
 ధేయమ్. ||౧౪||

అ||కథమస్తువన్నిత్యత్రశ్శుశితామపన్యస్యతి.

మూ|| శ్లోతయః- జయజయజహ్యజామజితదోషగృభీ
 తగుణాంత్యమసియదాత్మనాసమవరుద్ధనమస్తభగః |
 అగజగదాకసామఖిలశక్త్యవబాధకతేకవచిదజయా
 త్మనాచచరతోనుచరొనిగమః || ||౧౫||

(జయజయేతి-) భూలజిత-అజయాపితేతుమశక్య, జయజయ-ఉ
 త్తర-షణ్-మూవిమూరు, సృష్ట్యాదివ్యాపారేణహితేనర్వోత్తర-షణ్-ప్రసి
 ద్ధితిభావః. తదాహ- (జహ్యజామితి)- అజాం- మూలప్రకృతిం,
 జహి-నాశయ, మహదాదిపరిణామసంకల్పనైవలజాత్వంనాశయే త్య
 థః. యద్వాజహీత్యజలీనాంతమోవస్థాంఅవ్యక్తాదికతయావిస్మజే
 త్యథః.

(జౌహేత్యాదికాత్ టిహక్ త్యాగత్యతోలాబ్ధ్యమః, హెల్లుగా
 షణ్-) కథంస్వతంత్యాఃపరిణామసంకల్పనమిత్యత ఆహ
 (దోషగృభీతగుణామితి)పరిణామాదిదోషాయైవగృభీతాః-గృహీతాః,
 (గృహీతాశ్చందసీహస్యభాదేశః) గుణా-స్సత్వరజస్తమాంః

శ్రీశ్రుతిగీతాయామ్.

యస్యాస్తాం-గుణవైషమ్యప్రయుక్తప్రదేశవివచనామసంకల్పనాత్త
 స్యాస్యతానిత్యత్వంనభజ్యతఇతిభావః. ననుబ్రహ్మాదయవీవలజానాశ
 నేకింనశక్నుయిరిత్యతహ(త్వమసీతి)-యదాత్మనా-యాదృశాత్మనా
 అజాంతర్యామితయా ; త్వం, సమవరుద్ధః- ప్రతిహతః, స్వసంకల్పా
 యత్రాన్వయవ్యతిరేకః; సమస్తానాంబ్రహ్మాదీనాంభగః, విశ్వర్యం-యేన
 తథాఘాతాసి ; ప్రకృతిపరిణామాండాంతర్వర్తిబ్రహ్మాదీనాం నమహ
 దాదిపరిణామసంకల్పనేశక్తిరితిభావః. సన్వేషంప్రకృతిపరిణామవిశే
 షశబ్దవిశేషమయస్యవేదస్యతేకథమిదానీంప్రళయావసానే మదీయమ
 హిమావలూకనప్రసంగఇత్యతహ- (అగజగదాకసామితి)-నగచ్ఛం
 తీత్యగాః- స్థావరాః, గచ్ఛంతీతిజగంతి-జంగమాశ్చ, ఓకాంసి-స్థానా
 ని, శరీరాణీతియావత్ ; యేషాంతేషాంజనానాం ; అఖిలశక్త్యవ
 బాధక-సమస్తకర్మాదిశక్తుద్బాధక , పాక్షికకల్పస్పష్టస్థావరజం
 గమానామనుగతాకారశక్తిస్మరణపూర్వకంతేషాంతత్వచ్ఛక్తిప్రకాశ
 సమాత్యవాపారైత్యర్థః, తతశ్చసర్వజీవానాంకర్మశక్త్యాదీనాంచా
 నాదిత్వావహమపిదానీంవర్తఇతిభావః. సనుతథాపితవస్వరూప
 సద్భావేషిమయాతచ్ఛక్తిప్రకాశసరూపస్పష్ట్యనంతరమేవహిమదీయ
 మహిమావలూకనశక్తిరిత్యాహ-(క్వచిదితి)-క్వచిదజయా-ప్రకృతిపరి
 ణామాధిష్ఠాత్మత్వేనబ్రహ్మాదిశరీరకతయా, క్వచిదాత్మనాచ-ప్రళయ
 నిత్యవిఘాత్యాదౌస్వరూపేణచ, చరతః, తేనిగమః- వెదః, అనుచరే
 త్- అనుచరఇవాచరేదిత్యర్థః. [అనుచరశబ్దాదాచారకృదంతా
 త్కార్యరిలిబ్] తథాచత్వయాబ్రహ్మాదీనాంపాక్షికతస్పష్ట్యనంతరం
 శక్త్యావిషా- రేషి, వేదసరూపేవ్యాకరౌ, దిత్యనేనతవస్పష్టమానవ
 స్తుసంస్థానాదేఃపాక్షికకల్పానుగతాకారత్వస్యస్మరణార్థంస్మర్తు
 స్తవేవస్మరణసాధనవేదస్యాపిపాక్షికతబ్రహ్మాదీనంబంధితయాపరిణా

(౨)

శ్లోకములు

దత్తశక్తిరూపసంబంధితయాచక్రిస్తత్సంకల్పాయతై వేతితదానంసి
గమరూపస్యాపిమేత్వక్రియమహిమావలాకనశక్తిరస్తీతిభావకి. ||౧౫||

శ్లో || జయజయదుజయప్రకృతిముత్సృజజుష్టగుణాంత్యమనియ
దాత్మనాస్త్వవశభూతసమస్త పదఃస్థిరచరదేహినాంశక్తివికాస
కతేక్వచిదజయాస్త్వతశ్చచరతానుచరేన్నిగమః.) ||౧౬||

అ||నస్వేవంమన్మహిమ్నాయథావద్యేదనమస్తిచేద్భూతైత్యతా
హుకి- (యద్వా) స్థిరచరదేహినాంశక్తివికాసనమేవమయాకార్య
మితిచూషే ? తేనతవససృష్ట్యపాదానం, అహంతునిమిత్తమాత్ర
మిత్తుక్తంభవతి, అతోనిగమస్యమదనుచరభావకథనమసంగతం, మదీ
యయథావదాకారాకథనాదిత్యతాహుకి-

మా|| బృహదుపలబ్ధమేతదవయంత్యవశేషతయాయ
తడదయాస్తమయావికృతైర్ముదివావికృతాల్ | అత
ఋషయోదధుస్త్యమనోవచనాచరితంకథమయథా
భవంతిభువిదత్తపదానిన్యథాం ||౧౭||

(బృహది)తి-ఉపలబ్ధం-పాక్రల్పఉపలబ్ధం, బృహత్-స్థూల, మేత
జగత్, అవశేషతయా-త్వదేకశేషతయా, అవశిష్టత్వదేకాత్మతయై
తియావత్, అవయంతి-ఁ సదేవసోమ్యేదమగ్రాసీత్-ఏకమేవ, ఇత్యా
ద్యాయశ్శుతయః ప్రతిపాదయంతీత్యర్థః. పాక్రతబ్రహ్మదిసం
బంధితయావర్తమానాభిశ్శ్రుతిభిః పరిదృశ్యమానసమస్తసమదాయాత్మ
కప్రపంచస్య అవశిష్టత్వదేకాత్మకతాబాధనసర్వధా అవిద్యమానస్య
త్వదాత్మకత్వాసంభవాత్పాక్రల్పాపలబ్ధస్యానుపలభ్యమానతారూ
పసూక్ష్మావస్థైవోచ్యతే ఇతి తద్విశిష్టత్వదేకాత్మకత్వమేవ లభ్యతే ఇతి
భావః-తతశ్చ త్వమేవ సృష్ట్యపాదానమపీత్య త్రంఘలితమ్, తదుపపా
దయంతి- (యత) ఇతి-ఏతేన ఁ స్వసృష్టమిదమాపీయే, త్యుక్తం

చుట్టించుచును. వికృతే ఘోరకరాదానె, క్షుణ్ణి-మృత్తికాయా-
యన, అవికృతాత్వత్వప్రమాదయాస్తమయా- ఉత్పత్తిప్రళయా,
యతఃకరిసార్వవిభక్తికాత్వసిః- తేనాపశయాధారత్వమత్పత్త్యపా-
తానత్వందదకారణంభవతి. అతవీవమృదీత్యధికరణత్వవివక్షయాసప్త-
మ్యుపాత్తానకరిపహాభామవ్యయమ్. అవవాయథాతత్వైవన,
మితికొకాత్ ; ఆతకి-ప్రపంచాపాత్వత్వప్రప, ఋషయః-వేదాః, త-
త్త్వస్థానా ; త్వదధీనస్వయాపస్థితిప్రసృత్తికాస్సంతవీవెత్వభాగిత్వ-
యిమనీవచనాచరితం-మనోవాస్యసారవాగ్వాప్సారా, దధుః, ఇదం
భగత్పురాత్వదాత్మకమాసీదితిజ్ఞాత్వా తథావచనమ్. అనదేవేద-
మగ్రఆసీత్ ,, ఇత్యాదివాక్యరూపనూచురిత్యభాగః. నన్వేవమిదానీది-
తనదశామేవపురస్కృత్యబృహదుపలబ్ధమేవనదద్యభవతీతికిమితివోచ్యత
ఇత్యత్రాహుః- (కథమయథాభవంతీ)తి-ఘవి-ధూమా, దత్తపదా-
ని-లబ్ధస్థితికాని, మనోవచనాని, కథంన్యాణామయథాభవంతి-నరొ-
పలబ్ధప్రకారాతివృత్తానికథంభవంతీత్యభాగః- ప్రపంచస్యస్వప్రమాకాల-
భర్తృతయైవోపలబ్ధిరిత్యయంనరొపలబ్ధప్రకారః, నకల్పంతరొపలబ్ధత-
యా, తదానీంప్రాకృతప్రతిపత్తృభేదాభోపాఖ్యానసంబంధితయై-
వస్వవ్యాపారస్యత్వస్సంకల్పయత్తత్వాదితిభావః. ||౧౬||

శ్లో ||బహుభుద్భవ మేతదవయంత్యవిశిష్టతయాజనవిలయామ్నదీ-
వవిక్రతేజఃగతస్త్వయిచ| అతఃఋషయోదధుస్త్వయిమనోవచనాచ-
రితంకథమయథాభవంతినరదృష్టపదాశ్చ్యుతయః. ||౧౭||

అ|| ఏవంకారణావధి బహుమహిమూవభాగనసంభవంస్వస్మిన్ను-
పపాద్యతాదృశబ్రహ్మణోఋషిభిరుపాసనసంభవంఫలసంభవంచై-
మత్యవ్యాయేనదృఢయంతి-యద్వా-స్మాతుంకక్రొపిమామేవంమత్వా-
నిగమకి-కింఫలమాత్మయాదిత్యత్రాహుః.

శ్రీ లక్ష్మీ కళా

సూ | ఇతి తవ సూరయోజగదధీశ్వరలోకమలత్పరకథామృతాభిమ
 చగాహ్యతాభిమవగాహ్యతపాంసిజహుః | కిముత
 పునస్స్వధామవిధుతాశయకాలగుణాః పరమభజంతి
 యోషదమజస్రీసుఖానుభవం || ౧౭ ||

(ఇతి) తి-త్వధీపతే- నిఖిలజగదీశ్వర, ఇతి-తీక్ష్ణరీత్యా, సదేవ
 సోమ్యైకమగ్రాసీ,, దీత్యాదిరూపా, అఖిలలూకానాం మలత్పరణీ-
 పాపనాశినీ, యాకథా, సైవామృతాభిస్తమవగాహ్య, సూరగుణి, ఆ
 జానశుద్ధామహాంతరి, అవగాహ్య-భక్త్యానుసంధాయ, తపాంసి-తా
 పత్రయం, జహుః-త్యక్తజంతరి, ముక్తాంత్యానుభవవంతో బధూపు
 రీతియావత్. ఏతత్ప్రకరణవిహితసద్విద్యానిష్ఠానాం పునః మోక్షప్రా
 ప్తిరన్యాయశీత్యత్ర కిముతవక్తవ్యమిత్యాహ- (కిముతే) తి-కూపరమ
 యేపున, స్వధామ- స్వయోగమహిమ- అత్మానుభవతేజసా
 హా ; విధుతాః, ఆశయకాలగుణాః- ఈర్ష్యపానాజరామరణాదయో
 యస్తేతథానిధా, భజంతి-డిపాసతే, సద్భ్రష్టేతి శేషః ; తెలజస్రసు
 ఖానుభవం- నిత్యసుఖానుభవాహం, పదం-స్థానవిశేషం, భజంతి
 త్యావర్తంతే, కిముత- కిముతవక్తవ్యమిత్యతః. ఇత్థం వకారణావస్థస
 దుపాసనాప్రతిపాదనాథా మేతదాఖ్యానపతనన స్వరూపేణ తాప
 త్రింశాపసోదనాథాచితత్వామేవస్తుమోవయమితి శ్రుత్యాశయ ఇతిసి
 ధమ్. || ౧౭ ||

శ్లో || ఇతి తవ సూరయోజగదధీశ్వరలోకమలత్పరకథామృతాభిమ
 చగాహ్యతాభిమవగాహ్యతపాంసిజహుః | కిముత పునస్స్వధామవిధుతాశయకాల
 గుణాః పరమభజంతి సత్పదమజస్రసుఖానుభవం. || ౧౭ ||

అననుకారణావస్థసదుపాఖ్యానోపాసనాదాకేమిహ సూరయశ్రవ
 జరంతే, నతు బ్రహ్మ పాసనాదావిత్యాహుః-యదా-సద్భ్రష్టాక

శ్రీకృష్ణతాయామ్:

థా శ్రవణోపాసనాదావప్రవృత్తాప్రతితత్త్వవికేమభామిత్యత
తాన్నిందంతి.

మూ॥ దృతయశ్చవశ్యసంత్యసుత్యపాయదితేనవిధా
మహదహమాదయోజ్ఞ మస్మజ్జయదనుగ్రహతః పురు
షవిధోన్వయోత్రచరమోనమయాదిభయత్సదసతః
పరంత్యమథయదేష్యవశేషమృతం. ॥౧౮॥

(దృతయ) ఇతి—మహదహమాదయో—మహదహంకారాదయశ్చ,
యదనుగ్రహతః—యాదృశబ్రహ్మనుగ్రహతః, అర్జున—చతుర్ముఖా
త్పాదస్థాన, మస్మజ్జ, తస్యతేనవిధాః—అనుజీవినః, త్వదాయత్తజ
న్మస్థితికాస్సురయశ్చ, అనుత్యజః—పాణిరక్షణమాత్రత్యప్తాయదిస్య
రితిశేషః ; శ్వతగ్రథాశ్రవణోపాసనాదిమవిముఖాయదీశ్యభావః—తే
ద్రుతయశ్చ—చర్మభస్మికాశ్చ, శ్వసంతి—శ్వాసమాత్రలాభాభవంతి,
నతుపురుషార్థభాజిత్యభావః. ఏవంచబ్రహ్మాదీనామపితృదా
యతోత్పత్త్యాదికత్వాన్మోక్షప్రదత్వాభావాత్పరమకారణధూతస
ద్భూతకథాశ్రవణభజనాదికమేవసూరయశ్చమర్వంతీతిభావః. అత్ర
మహదాదిసృష్ట్యైవకథనాత్పశ్యయకాలప్రకృతసద్భావలాభేనత
ద్విశిష్టవేషేణసద్భూతాణోజగదుపాదానత్వంచసమర్థితమితినిర్గు
ణేబ్రహ్మణ్యుపాదానకారణత్వాసంభవాత్—తగ్రథంచరంతిశ్రుత
యః, ఇతిప్రశ్నాంశస్సమాహితఇతిబోధ్యమ్. ననుతహి—శ్రుతి
భిరేకమిత్యన్నమయాదీనాంపాశ్చతరూపాణాంపురుషవిధత్వాదిరూ
పణేనస్తవఃక్రియతే—తతగ్రథాశ్రవణాదెర్విఫలత్వాదిత్యత్రాహుః—
(పురుషవిధ) ఇతి—అత్ర—అన్నమయాదిస్తవే, అన్నమయాదిమూ
చరమశిష్యయః, పూర్వవిజ్ఞానమయమనుస్మతః, పురుషవిధః—
పురుషాకారత్వేనరూపితః, యత్స—చ్యేతనం, యదస—దచేతనం,

అతః పరం-విలక్షణం, త్వమేవ, అథపునకపశ్యయకాలేయదవశేషం,
 ఋతం-సత్యం, “సోకామయతే”, తివత్యమాణశ్లోకైః పరిసన్నః
 పరమకారణంచత్వమేవ, అన్నమయాదిమహాత్మ్యబుద్ధిదర్శనార్థం
 తత్రచగమకొశానందమయస్యైవబ్రహ్మత్వభాగ్యపనార్థంవలన్నమ
 యాదిమరూపణమాత్రం, నతుతేషామేవపాధాన్యేనస్తవాన్వయ
 ఇతిభావః. ||౧౮||

శ్లో || విఫలాశ్వసంతియదితెనుజీవినోమహదాదయోండమస్య
 జన్యదిచ్ఛయాపురుషాకృషిహిచరమోత్రపంచకేసశ్శుత్పరంత్యమవ
 శేషమప్యతం ||౧౯||

అ||సన్వేవంకారణపరాణాంశుశ్రీనాంకథాశ్రవణోపాసనాదినా
 మోక్షఫలత్వాదస్తుతాసాంమదీయస్తవప్రవృత్తిః, “యస్తేష్వితమే
 వంపాధైశమాత్రమభివిమానకారణోపాసనరూపాత్మానంవైశ్వాన
 రముపాసై”, ఇత్యాదివైశ్వానరదహరాదివిషయకభాగ్యవణోపాస
 నపరాశిమితిమాంస్తుచంతీశ్యత్రాహరిః.

మూ|| ఉదరముపాసతేయఋషివత్క్రసుకూర్పదృశః

పరిసరః ధృతింహృదయమారుణయోదహరం ।

తతఉదగాదనంతతవధామశిరఃపరమం

పునరిహయత్సమేత్వనపతంతిక్యతాంతముఖే ||౧౯||

(ఉదర) మితి-ఋషివత్క్రసు- వెదవిహితమోక్షసాధనైః, కూ
 ర్పదృశః-శకారారజస్సదృశస్థూలదృశః, కేచిత్, ఉదరం-జాతరా
 నలశరీరకంత్యాముపాసతే, కారణావస్థబ్రహ్మోపాసనాక్షమత్వా
 దితిభావః. కేచిత్, పరిసరా-నాడ్యః, తాసాంఽధృతిం-మగ్గం,
 ప్రసరణస్థానార్థమిత్యర్థః-హృదయం-హృదయాంతర్వర్తినంత్యా
 ముపాసతే, శాండిల్యవిద్యావిష్టాఇతిభావః. దహరం-దహరాకాశ

శ్రీమద్గీతాయామ్.

వాచాత్వాముపాసతే, కేచిద్దహరవిద్యానిష్ఠాః, ఆరుణయః- ఆ
 రుణః పంచాశ్యజిత్యర్థః, అస్యవైశ్వానరవిద్యాదావన్వయః- హేత
 నంత, తతః-హృదయాదుపరి, తవపరమంధామ-స్థానం, శిరః-
 భూమిధ్యపర్యంత, ముదగాత్-ఆక్రామంతి, తదత్యుపాసనస్థానమి
 త్యర్థః. యద్వా-తతః, శిరః-దహరాదుపరి, శిరస్థంభూమిధ్యస్థము
 పాసతే, ఏషాంపరమంధామ-పరమపదముదగాత్-ఉర్ధ్వసమీపం
 గతః, ఏషాంపరమపదప్రాప్తిరతిసమీపఇతిభావః- యదుపాసనంప
 రమపదఽవాసమేత్యునునిహకృతాం తిముఖేనపతంతి-సంసారముఖే
 నభ్రాశ్యంతితిభావః-ఇత్థంచాధికారి విశేషేషుసంసారభయనివృత్త్య
 పాయధూతోపాసనాదికథనార్థం తత్రతత్రత్వదీయోపాఖ్యానస్త
 వఇతితాత్పర్యమ్. ॥౧౯॥

శ్లో ॥ సద్భజనాక్షమాజతరగానలమూర్తిమిమంపరిసరపద్ధతిం
 హృదయమారుణయోదహరం | శిరఉదగాదనంతతవధామతతఃపర
 మంపునరిహయత్సమేత్యనపతంతిభవాబ్ధిముఖే ॥౫॥

అ॥ నన్వేవంకార్యావస్థబ్రహ్మోపాసనకార్యధూతవస్తుసంబం
 ధాద్భ్రహ్మణస్సదోషత్వదుఃఖిత్వాదికంస్యాదితిశుభాశ్రయత్వాభావా
 దుపాస్యత్వమేవనస్యాదిత్యత్రాహుః.

మూ ॥ స్వకృతవిచిత్రయోనిమవిశన్నివహేతుతయా
 తరతమతశ్చకాస్యనలవత్స్వకృతానుకృతిః|అథవితథా
 స్వమూష్యవితథంతవధామసమంవిరజధియోన్వయం
 త్యభివిషస్యవచకరసం| ॥౨౦॥

(స్వకృతేతి)-స్వకృతాః-త్వత్కృతాః, విచిత్రాః, యోనయః-ఉ
 దరాదిశరీరావయవాః, యేషాంతేషు-కారరాగ్నిషు, హేతుతయా,
 అధిష్ఠాత్మతయా, శరీరతయేతియావత్; విశన్నివతి-విభుస్వరూపత్వే

ప్రసాదముగ్రహణంబునాపనిశేషవిశిష్టతయోప్రవిశన్నివ, పూర్వం
స్థితోపిరూపవిశేషపరిగ్రహమాత్రం కరొతి, నతుతదానీంకుతర్చిదాగ
మ్యప్రవిశతితిభావః. అనలవ, త్వక్వృత్తాః జరహృదయాదీః, అ
నుకరోతీతితథాభూతస్సక, తరతమతః-తత్తద్దేశానుగుణపరిమాణవత్త
యా, చకాసి-ఉపాసకానాంస్వరూపమావిష్టరోషీత్యర్థః. య
థానలస్త్రుణకాష్టాదిమతత్తత్పరిమాణతయాప్రకాశతేతద్వమపా
సనాలంబసిద్ధ్యర్థంత్యముపాసకశరీరావయవేషు తత్తత్పరిమాణం
రూపమావిష్టరోషీతిభావః. అథ-ఏవముపాసనానిష్ప్యత్ప్రశంత
రం, అమూఘయోనిషు-దేహాదిషు, వితథాసు-అవిద్యమానాసు, ఉపా
సనామహిమాక్షపసంహృతాస్విత్యర్థః. అవితథం-అనుసంహృ
తం, సమం-ఏకరూపం, కార్యానుప్రవేశకృతకార్యగతదోషస్పృశ
రహితం ; ఏకరసం-అపరిచ్ఛిన్నానందరూపం, తవ, ధామ-సమ
రూపం, విరజధియః-నిర్మలమతయః, క్లౌషాదిషులశూన్యతయాచరిశు
ర్ధజ్ఞానాః, అభివిపన్యవః-అభితోవివిధత్వద్గుణవాదాశ్చక్రస్తుతీయుక్తాః
అన్వయంతి-అనుగచ్ఛంతి, నిగృహరివన్నిత్యకిజు-రాభవంతీత్యర్థః-
ఉదరాదిస్థతయోపాసనైవితవసర్వశరీరతయా స్వతోనిదోఽవతయాచ
నశరీరగతదోషగంధప్రసంగః. ॥ వస్తానతోపిపరస్యోభయలింగం
సర్వత్రహి , తిసూత్రన్యాయాదితిభావః. ॥౨౦॥

శ్లో ॥ ఉదరహృదయాద్యంతస్థంత్యాముపాసతఏవయేతదనుగుణ
మైవైషాంరూపప్రకాశయసెగ్నివత్ । భజనవశతోనష్టేష్టేషుస్థిరం
తవధామతద్విమలమతయోనిత్యంపశ్యంత్యభిప్రుతతద్గుణాః ॥౨౧॥

అ ॥ అదైవముపాస్యబ్రహ్మణిఉదరాదిస్థానసంబంధితయాఉపా
సనైతత్కృతదోషప్రసంగాచ్చుభాశ్రయత్వబాధశంకాంపరిహృత్యవి
శేషరూపస్యతత్తత్త్వానకృతపరిమాణతే వ్యనోపాసకానాందివ్యాత్య

స్వరూపప్రాప్తిలక్షణమోక్షానద్ధిప్రసంగఇతిశంకాంపరిహరతి
 చూ॥ స్వకృతపురేషవ్యమీషవ్యవహీరంతరసంవరణంతవపురు
 షంవదంత్యఖిలశక్తిధృతౌంశకృతం॥ ఇతిన్యగతింవివిచ్య
 కవయోనిగమావపనంభవతడపాసతే॥ ఘిమభవంభు
 వివిశ్వసితాః॥

॥ ౨౦ ॥

(స్వకృతేతి)- స్వకృతేషు- స్వసంకల్పాయతైషు, పురేషు- దహ
 రాద్యుపాసకశరీరేషు, అమీషు-దహరాదిస్థానైషు, అబహిరంతరసం
 వరణం- బహిరంతస్సంచారప్రతిఘాతానమాన్వరూపం, అఖిలశక్తి
 ధృత-స్సర్వశక్తైస్తవ, అంశకృతం-శక్తిలేశసంకల్పితం, పురుషం-ఉ
 పాసకాలంబనపురుషాకారవిశిష్టత్వదాత్మకత్వం, వదంతి- అంగుష్ఠ
 మాత్రకపురుష, ఇత్యాద్యాశ్శృతయఇత్యర్థః. ఏవంచడపాస్యవి
 గ్రహవచ్ఛేదనదివ్యాత్మస్వరూపస్యోపాస్యత్వలాభాత్పరిపూర్ణబ్ర
 హ్మప్రాప్తిలక్షణమోక్షసిద్ధిరతిభావః. దివ్యాత్మస్వరూపస్యదుర్గ
 హత్వేపితత్త్వద్విగ్రహూపాధ్యవచ్ఛిన్నస్యసర్వవిరూపాశక్తిమత్తయా
 పరిపూర్ణబ్రహ్మప్రాప్త్యుపాయత్వమక్షతమితిసూచయితుమఖిలశ
 క్తిధృతఇత్యుక్తమ్. ఇతి-ఇత్థంను, న్యగతిం-మనుష్యన్యగతిం, భగవద
 ధిష్ఠితపువయాదిస్థానవిశిష్టత్వరీతిం, తత్తదధికారానుగుణంతత్తస్థాన
 నానుగుణపరిమాణదివ్యవిగ్రహవిశిష్టబ్రహ్మోపాసనరీతించ, కవయః
 వేదాంతతత్వజ్ఞాః, వివిచ్య-నిరూప్య, నిగమావపనం-నిగమానామా
 వపనం, కాత్యేన్-నవిస్తరేణవా విషయీకరణస్థానభూతం, భవతః
 అఘ్రిం, అభవం-సంసారనివృత్తిహేతుభూతం, విశ్వసితాన్సంతశ్చ
 అంగుష్ఠప్రమితత్వావివిశిష్టవిగ్రహూపాసనైవినీశ్వేషసంసారనివృత్తి
 పూర్వకస్యాభావికపరబ్రహ్మనుభవసిద్ధిభావత్యేవేతనిర్ణయవస్తస్సం
 తః, భువిడపాసతే- “ సర్వంఖల్పిదంబ్రహ్మతజ్జలానితిశాంతడపా

నీతే,, త్వరభ్యుదయముల త్వంత్యుదయవత్సరప్రేక్షితము
తనప్రేత్యుభిసంభవితాస్మిత్యుస్యస్యాదధానవిచిత్రాస్తీతి పర్యం
తత్తుత్యభ్యుదయమునందేయః. || ౧ ||

శ్లో || అంగుష్ఠమాత్రేపురుషేపురపాస్యవిభుంధావనస్సనుజాల
భంతే | ఇతిస్వకీకృతవయోనిరూప్యత్వదంభ్రమామ్నాతముపాసతే
బుధాః || || ౨ ||

అ || ఏవముపాసనాభేదానుపన్యస్యతాసాప్రకృతజన్మనిమోక్ష
పర్యంతత్వాభావేపురపాస్యవిభుంధావనస్సనుజాలపత్వాద
వశ్యకర్తవ్యత్వమాహుః.

మూ|| దురధిగమాత్మతత్వనిగమాయతవాత్తతనా

శ్చరితమహమ్మతాబ్ధిపరివర్తపరిశ్రమణాః

నపరిలషంతి కేచిదపవర్గమపీశ్వరతే

చరణసరౌజహంసకులసంగవిస్మయగృహాః. || ౩ ||

(దురధిగమేతి) హే-ఈశ్వర ! తెచరణసరౌజయోహంసాభివర
మమాణాహంసాః-పరమహంసాదిరూపాడిపాసకాః, తెహంకుతే-
సమూహే, సంగేన-సంభాషణేన, విస్మయగృహాః-త్యక్తగృహాదయః,
విరక్తాభియోవత్ ; కేచి-దుపాసకాః, దురధిగమం-ఉపాసనామం
తరేణదుష్ప్రాపం, యత్ ఆత్మతత్వం, తస్యనిగమాయ-ప్రాప్తా
య, ఆత్మా-గృహీతా, తనుకి-రామకృష్ణాదిరూపా, అంతర్యా
మ్యాదిరూపావాయేనతస్య ; తవచరితం-దివ్యచైష్టితమేవమహమ్మ
తాబ్ధిః, తస్మిన్పరివర్తః-పరిభ్రమణం, పరిశీలనమితియావత్ ; త
స్మిన్, పరిశ్రమణం-ప్రయాసకి-బౌద్ధుఖ్యభియోవత్ ? ఎహంతే ;
తథానూతాస్సంతకి, అపవర్గం-మోక్షమపినపరిలషంతి-నకాంతంతి,
త్వద్భజనసుఖసంగమహిమ్నా మోక్షమపితృణీకుర్వంతీతిభావః. || ౪ ||

శ్రీకృతి తాయామ్.

శ్లో || త్వత్పాదభక్తకులసంగవిధూతకామాః కేచిత్ప్రదాస్తుయం
పాత్రతనాస్తవేత | ఘామాన్యతాభిపరివర్తసుఖైకత్వప్రాఃకాంతంతి
మోక్షసుఖినాకిముతేతరాణి. ||౮||

అ || ఏవంభగవద్భజనగ్రుహపల్వేషిపూర్వజన్మకృతపాపవ
శాత్రోచిద్దేహమెవభాగ్యునుభవంతః పాపిష్ఠయోనిమజాయంతఇ
త్యాహుః.

మూ || త్వదనుపథంకులాయమిదమాత్మసుహృత్ప్రియవ

చ్చరతితథోస్మభేత్వయిహితేప్రియతమనిచ |

నబతరమంత్యపాఅనదుపాసనయాత్మహనా

యదనుశయాభిమంత్యుభయైకుశరీరభృతః. ||౯||

(త్వదన్వితి) త్వయా- అనుపథం-అనుగతం, అనుప్రవిష్టమితియా
భవే, ఇదంకులాయం- శరీరం, అత్మా-శరీరీ, సుహృత్-మిత్రం,
ప్రియం- భోగ్యం, నతేస్తుల్యమితి. తేనతుల్యమితివః, చరతి-
ఆదరతి, భానతఇతియూవత్ ; అవివేకినామితిశేషః. తథావ్యాపనభ
రణస్వామ్యాదిభిశ్చరీరేభ్యాంతాకారతుల్యమున్నుభే-అత్మసుహృత్ప్రి
యకార్యకరే, అతనివహితే- ఇష్టప్రాప్తకే, ప్రియే-అనుకూలతయా
భోగ్యే, అత్మని-ధారకేచ, త్వయి, బత-కష్టం, నరమంతి-నప్రి
యంతే, ఇష్టమనదుపాసనాయాహితసుహృదాదికార్యకరత్వేఅనతి
తద్భగ్నిన్యోదేహేచిత్తద్భావానుసంభాసన, అత్మహనః-అత్మఘా
తనవసత్యభ్యోకణ-కుశల్యోహుః. (యదనుశయాభితి) -ఉక్తా
నదుపాసనైవానుశయః. భుక్తేష్టకర్మకేమంతేతథోక్తాజనాః,
అతఏవకుశరీరభృతః-కుశ్లత్వవరాహఃయోనిభాజః, ఉరుభయె-
చధికభయహేతౌ, సంసారైభిమంతి-పరివర్తంతే, రమణీయచ-
శరీరమణీయాంయోఃమాపవ్యంతే-కపూయచరణాశకపూయాంయో

నిహాపద్యంతః, ఇత్యాదిభ్యుతేరితిభావః. అతశ్చరీః
ద్విపరివృజ్యశరీరిణిభరత్యేవఆత్మసుహృత్ప్రియత్వబుద్ధ్యాభ్యు
తిసిద్ధమిత్యుక్తంభవతి.

శ్లో॥ త్వదనుప్రవిష్టతనుమేవపాపినశ్శిష్యమిత్రభోక్తృవతుపాన
తేజడాది. త్వయితాద్యశేభరణధారణాన్ముఖేనరమంతపవముహూతా
శ్మఘాతినః. ||౯||

అ॥ ఏవంభగవద్భజనహానకపాపఫలత్వసంసారహేతువైఅభిభా
యతద్భజనస్యభగవత్ప్రపకత్వసంసారనివర్తకత్వైకైముత్యకన్యా
యేనదృఢయంతి.

మా॥ నిభృతమరుస్మనోత్పద్యయోగయుజోహృదియ

స్మనయతి పాసతేతదరయోపియయుస్మరణాత్ |

ప్రియఉరగేంద్రభోగఘజబద్ధవిశక్తధియో

వయమపితేనమాస్మచదృశాంఘ్రిసరౌజసుధాః. ||౧౪||

(నిభృతేతి)-నిభృతాని-నిశ్చలాని, నియమితానీతియావత్ ; మ
రున్మనోత్థాః- పాపమునభంగియైన, యైస్తేతాదృశాః, దృఢయో
గం- అవిచాల్యోపాసనాం, యుజ్యంతేఇతిదృఢయోగయుజః- తాదృ
శాశ్చమునయతి, హృదియత్వత్వదసరౌజముపాసతేతత్తవపదసరౌ
జం, అరయోపి-శత్రవశ్చైవ్యాదయోపి, స్మరణాత్-త్వత్స్మరణ
మాత్రాత్, యయుకి-పాశ్రుం, నిరంతరస్మరణస్యద్వైషకృతశ్చైవత్వ
త్ప్రపకత్వైభక్త్యాఉపాసితుస్త్వత్ప్రప్రీతిమువక్తవ్యమితిభావః.
“ సుహృదంసర్వభూతానాం , ఇతిసర్వసుహృత్త్వైవద్వైషవ్యపరి
హారాయన్యాజమాత్రసాపేక్షస్యతవకామభాగాభావత్వదాత్రితా
సుగోపీష్వివత్వత్ప్రదాబ్జభక్తేష్విరచాస్మాన్వపిత్యదనుగ్రహస్తుల్యవవే
త్యాహుః- (ప్రియఇతి) ఉరగేంద్రస్య-ఘజరాజస్య-భోగభివృద్ధి

శ్రీశుక్తిగీతాయామ్.

తయోఽభుజదద్దయోః- శయ్యాభుజగభౌగవీవాయంనతుభుజభితిత
దాన్లైవవశాదభిన్నతయాదృష్టయోరిత్యర్థః. విషక్తా-సంశ్లేషార్థ
ముద్యుక్తా, ధీర్యాసాంతాః ; స్త్రియః-గోశ్యకి, అంఘ్రీసరోజమె
వసుధా- పీయూషం, యేషాంతే ; భక్తామునయశ్చవయమపి-శ్వేదీ
యకథాప్రతిపాదన మాత్రపరాస్త్యదాయత్తస్వరూపాస్త్యవ్యవస్థా
సభూతావయమపి, సమదృశః-సమదృష్టేస్తవసమావీవ, తత్తదభిమత
ప్రదానెనానుగ్రహవిషయత్వేతుల్యాచవేత్యర్థః. అతోమదభిమతక
థాశ్రవణోపాసనాదిసిద్ధ్యర్థంసృష్ట్యాదౌప్రవర్తస్వేతిభావః. || ౨౪ ||

శ్లో || తవపాదపద్మవిషయస్మృతేర్వశాద్విపవాపిజగ్మఋషిసే
వితంపదం । సమదశశనస్యతవగోపికావయంపదభక్తసూగయజ్ఞహై
కతామియుకి. || ౧౦ ||

అ || అథైతావతాస్తతికరణస్యభగవతస్సృష్ట్యాఽపూర్వకవేదప్ర
వర్తనమేవప్రయోజనమితిస్వాశయంప్రకటయన్తి.

మూ || కథిహనువేదబతావరజన్మలయోగ్రసరం

యతఉదగాదృషిర్భుమనుదేవగణాఉభయే ।

తహి-ననన్నచానదుభయంనచకాలజవః

కిమపినతత్రశాస్త్రమపకృప్యశయితయదా || ౨౫ ||

(కథి)-అవరో- పశ్చాత్తనౌ, జన్మలయా-యస్యజనస్యతాదృశకి
కొను-కొవా, అగ్రసరం-సర్వస్మాత్పూర్వభూతం, త్వాంవెద-బత
నకొపివెద, వెదశాస్త్రేణవినాసృష్ట్యావినాచనకొపివేదేత్యర్థః.
బలేతిభేదే. అవరజన్మలయత్వముపపాదయతి- (యతకథి) యత-స్త్య
త్తవీవ, ఋషికి-బ్రహ్మ, ఉదగా-దుద్యభూవ, యం-బ్రహ్మణ, మ
ను-పశ్చా, దుభయేదేవగణాః- సనకాదయో నివృత్తిధర్మస్థామరీ
చ్యుదయగప్రవృత్తిధర్మనిష్ఠాశ్చ, ఉదగుః-ఉత్పన్నాః, మనుజాదయ

స్తతః క్షితినర్హ్యపరజన్మలయప్రవేశ్యథాః. ననుతహిన్స్వయమే
 వమాంవిదిత్వాబూతైత్యతాహుః- (తహిన్సదితి)- యదాభగ
 వాన్తాస్త్రమపకృప్య-స్వహృదయేనిధాయ, స్వసిక్వాసమాత్రాకార
 తాంప్రాపయ్య, శయాత-సృష్టివ్యాపారోపరతౌభవేత్, తహిన్-
 సృష్టేగపూర్వకాలే, సతా-ర్యావస్థంచిద్వస్తుఅసతా-ర్యావస్థమ
 చిద్వస్తు, ఉభయం- మిశ్రరూపంకార్యంచ, కాలజవః-కాలప్రవృ
 త్తిః, సగాదివిషయా, నాసీత్, కింబహునాతత్రతదానకిమప్యా
 సీదిత్యథాః. ఏవంచ,, యోబ్రహ్మాణంవిదధాతిపూర్వంయోవైపె
 దాంశ్చప్రహీణోతితస్మై, ఇత్యాదికంస్సృత్యాబ్రహ్మాదిసృష్టిపూర్వ
 కమస్మాన్సకలసుగ్రహతయాప్రవర్తయస్వేతిభావః. త్వదధీనస్వరూప
 స్థితిప్రవృత్తికావయంత్యత్సంకల్పేనవినాత్వద్వేదనోఽయోగదశాంతా
 కనలభేమహీతిలీనాన్జనాన్ప్రతినిర్వేదంచక్షురితితాత్పర్యమ్. ॥౨౦॥

శ్లో॥ అగ్రసరంత్యామవరోద్భవాజనానవేదవేధగిప్రభృతిస్తస్త్వ
 దుత్థితః। అస్మాన్స్వసిక్వాసమయాన్విధాయత్వంచెచ్ఛయాధాఃకిమపి॥
 హనాస్తిహి. ॥౧౦॥

అ॥ననుయాయమిదాసీమపిజీవానాంసద్భావంబూభిః? తెషాం॥
 పురుషార్థానుభవయోగ్యత్వాయసృష్ట్యాదివ్యాపారైకర్తవ్యేపివేద
 ప్రవర్తనంచకిమర్థమిత్యతాహుః.

మూ॥ జనిమసతస్సతోమృతిముతాత్మనియేచభిదాం

విపణమృతంస్మరంత్యుపదిశంతితఆరుపితైః ।

త్రిగుణమయగిప్రమానితిభిదాయదబాధకృతా

త్వయినతతఃపరత్రసభవేదవబాధరసే.

॥౨౧॥

(జనిమసత)ఇతి- అసతోద్రవ్యస్య, జని-ముత్పత్తిం, సత్రాయో
 గమితియావత్ ; సతశ్చద్రవ్యస్యపశ్చాత్సృతిం-నాశంచ, యేతార్హి

శ్రీమతిగీతాయమ్.

కాస్మరంతిత్వసతాగ్రహదానూచితకి, (ఉతేతిపత్నాంతరే) అత్మని
భిదాం-స్థూలత్వకృత్యమనువ్యవస్థాగత్వాదిరూపాం, భిదాంయేక
చిద్వదంతీతిచా ర్వాకమతానువాదకి, తేహిదహమాత్మానంమస్యంతే,
విపణం-దేవమనువ్యయోరన్యోన్యోపకారభావజనితంహాణిజ్యోఫలతు
ల్యంస్వగాఢిఫలం, ఋతం-సత్యం, యేమీమాంసకాస్మరంతీతికర్మ
ఫలనిత్యత్వవాదానువాదకి, నకేవలంస్మరంతితేతాకికాదయకి, కిం
త్వగుపితైః ఆరంభితైః, రుశాన్యంతాతకర్మణిక్తః-రుహః ఇతి
హస్యపకారః- గుణాత్వాప్తిష్టిప్రాయాం సేవీతిణిలాపః-ప్రతిపదాక్త
త్వాత్; గుణస్య కిచిచెసిసేధాన్య, నిలాపస్యస్థానివద్ధావాసిద్ధత్వే
అనిత్యత్వాన్మేహంమే తెతిబాధ్యమే- హేత్వాభాసైరుపదిశంతి
చ, తమారుపితైరితిపాదే, తం-స్వమతసిద్ధం, యుక్త్యాభాసైరుపది
శంతిచెత్వర్థః. తథా, పుమా-త్రిగుణమయకి-సత్వాదిగుణత్ర
యప్రచురకి, జీవవీవ, నతుతదతిరక్త ఈశ్వరాఖ్యైతినిశ్చరసాంఖ్యను
తానువాదకి, తత్రసాధారణదూషణమాహుః-(ఇతీత్వాదినా) ఇతిభి
దాఇతంధూతమతభేదఇత్యర్థః. యదబాధకృతా-వేదాధీనత్వదీ
యయాధాత్మ్యాజ్ఞానప్రయుక్తా, యదచిద్వోష్టత్వద్వాన్యసతవీవ
ద్రవ్యస్యజగదాత్మకస్థూలావస్థారూపకార్యతాయోగిత్యం, పూర్వ
పూర్వసంస్థానత్యాగాత్మికాంమృతిం, అవృత్తివిధానాదిభిగ్గకర్మఫలస
తారతమ్యమతవీవానిత్యత్వం, బ్రహ్మజ్ఞానఫలస్యనిత్యత్వంజీవాసంభా
వితసార్వజ్ఞసత్యసంకల్పశ్చకరణాధిపత్యస్వభావంపరమాత్మానం,
దేవమనుష్యాదిదేహవిలక్షణంప్రత్యగాత్మానంచవేదశాస్త్రేణాజాన
తామితంమతభేదకిప్రవృత్తిఇత్యర్థః. తతః-ప్రస్తుతసదసచ్చబ్ద
వాచ్యప్రకృతిపురుషాభ్యాం, పరత్ర-విలక్షణే, అవబాధరసేజ్ఞానా
నందస్వరూపే, త్వయిశాస్త్రేజ్ఞానైసతీత్యర్థః. సః అబ్బాధ్యత

హృదయవాదభేదశ్చనాస్తీత్యర్థః. ఆత్మవేదప్రవర్తనంచావశ్యకా
ర్యమితిభావః. ||౨౬||

శ్లో॥ సతాగ్ర్యసన్నాశమతంతభాత్యనిసౌఖ్యాదిభేదోపహాన్య
సత్యతాగుణతయాత్మాపురుషౌనచేశ్వరైశ్చైత్యంసముఖాన్వస్తవ్యమై
దబోధితే. ||౨౭||

అ॥ అథవేదసిద్ధస్సతాగ్ర్యవాదగీతంఘటతఇత్యతామాకి.

మూ॥ సదివచనస్త్రిపుత్యైవివిభాత్యసదామనుజా

త్సదభిమృశంత్యశేషమిదమాత్మతయాత్మవిదకి ।

సహివికృతింత్యజంతికనకస్యతదాత్మతయా

స్వకృతమనుప్రప్యబుదమాత్మతయావసితః. ||౨౮||

(సదివె)తి- త్రిపు-త్రిగుణపరిణామధూతంమనః, అమనుజా-న్య
మజపర్యంతస్సజ్యమానవస్తుష్యేవ, (అస్తీతిశేషః)- అతస్తేషునదె
వవిభాతి కార్యావస్థమేవప్రతీయతఇత్యర్థః. త్వయి-అమనసీత్య
ర్థః, అస-తాగ్ర-రణావస్థపివిభాతి, ఆత్మజగద్వస్త్యైవిభా
తమపితృద్వస్త్యావిభాస మేవజగదుత్పద్యతఇతిసతాగ్ర్యవాదసిద్ధికి;
నకేవలంతృద్వస్త్యావిభాతత్వంద్యోగిద్వస్త్యాపివిభాతత్వమస్తీత్యా
హుకి. (సదితి) ఆత్మవిదః-కరమాత్మోపాసకాః, నిష్పన్నాపా
సనాశి; ఇదమశేషంజగ, దాత్మతయా- స్వాత్మధూతపరమాత్మా
త్మకతయా; స-ద్విద్యమానమేవ, అభివృశంతి-పశ్యంతీత్యర్థః.
అతదైతత్వశ్చక్షుషిర్వామదేవః ప్రతిపేదెతిహంషమరభవంసూ
ర్యశ్చహ, మణ్యాదిశుతెరితిభావకి. అసతాగ్ర్యవాదేదూషణ
మాహుః-(సహితి)-కనకస్య, వికృతిం-వికారం, కటకమకుటాదికం;
తదాత్మతయా-తదనస్యతయా, నత్యజంతిహి- కనకానస్యతయాశ్చ
త్వకృతపాదదతపవేత్యర్థః. అసతత్వత్వాయకనకత్వాభావాదు

నాదరస్సాన్యదితిభావకి. నన్నేవంకనవద్భగవద్భావస్వరూపపరిణామ
స్సాన్యదిత్యత్రాహుకి. (స్వకృతమితి)-ఇదంపర్యం, ఆత్మతయా-అం
తర్హ్యుమితయా, అనుప్రవిష్టమవసితం-స్వపర్యవసితం, స్వపర్యంత
మేవస్వకృతమిత్యర్థకి. “బహుస్యా,, మితిసంకల్ప్య ఆత్మత్వ
ప్రవృత్తదనుప్రవిశ్యసచ్చత్యచ్ఛాభవ,, దిత్వాదినా “సత్యమభవ,,
దిత్యనైసస్వపర్యంతస్యైవసృష్టిప్రతిపాదనాదితిభావకి. పరిణామా
దెర్విశేషణమాత్రగతత్వాద్విశిష్టస్యకార్యత్వసంభవేషినస్వరూపపరి
ణామశంకెతిభావకి. || ౨౭ ||

శ్లో || అద్యైవసత్తవయతగిప్రళయేవిభాతిపర్యంతతస్సదికార
ణకార్యమాహుకిపశ్యంతియోగినఇదంనహిహేమకార్యంజహ్యుస్తవ
యోదమఖిలంసమనుప్రవిష్టం. || ౨౮ ||

అ || నన్నేవంకనప్రవర్తనపియెవెదాన్నాధికుర్వంతియెవతత్రస్వ
తానధికారిణస్తేషామసతా-ర్థవాదాదికంకథంపరిహర్తవ్యమిత్య
త్రాహుకి.

మూ || తవపరియెవరంత్యఖిలసత్వనికేతతయా

తఉతపదాక్రమంత్యవిగణయ్యశిరోనిఋతేకి ।

పరివయసేపశూనివగిరావిబుధానపితాం

స్త్ర్యయిక్యతసౌహృదాగిఖలుపునంతినయేవిముఖాకి. || ౨౯ ||

(తవే)తి-తవ-అఖిలసత్వానినికేతః-నివాసస్థానం, శరీరధూతమితియా
వత్; యస్యతథాధూతతయాసర్వదాపిచిదచిచ్ఛరీరకతయాత్వాంవె
తేరావగమ్యయేపరిచరంతి-ప్రతినమసాచరధ్యానాదిభిరారాధయం
తి, తఉత-తవసనిర్వతేకి-మృత్యు, శ్మిరకపదాఙ్గమంతి-అక్రామంతి,
యత్యయేనదీఘాభావకి-అధ్యయనవిధియంతి త్రాయేవదానధీత్యవి
చారణాతత్వంనిజేయసర్వాత్మధూతత్వత్వాదపరిచర్యాంకుర్వంతి.

తపఃసంసారతరంతిభావః. తదేతదాహుతిః- (పరివయసు) ఇతి-గి
రా-వెదాపదేశపూర్వకంః సావధాన్యాయోధ్యేతస్య, ఇతివిధివాక్యేన,
అవిబుధానప-అసతా-ర్యవాదాదినా అజ్ఞానైవేదవిముఖానపి, తాన్
పశూనివ పరివయసే-బద్ధాసి, యాదృచ్ఛికసుకృతాదివ్యాజేన శాస్త్ర
వశ్యాను-రూపీత్యర్థః. పరిపూర్వాద్యైశ్చ తంతుసంతానభిత్వస్సాత్త
ర్మదిలబ్-ప్రళయేపునర్వేదానధిగతుమశక్తా అనధికారిణశ్చ తేషాం
వేదవశ్యత్వం కథమిత్యతాహుతిః- (త్వయా) తి-కృతసౌహృదాః. వెదా
వగతతత్త్వత్యాయత్వయైవ కృతత్వద్విషయసౌహృదాః, పునంతిభిరు-
న్వపరిచర్యాదినా ౨న్యానపి మోచయంతి హీత్యర్థః. తేషాం సర్వేషాం
మోక్షసంభవేకిం వెదేనైత్యతాహుతిః (నయ) ఇతి-యేవిముఖా-స్తవ్యి
త్వచ్ఛాసనగూపేవేదేచవిముఖాః, అశ్రద్ధాళవః; తెతునపునంతి-నము.
చ్యంతే, నాపి మోచయంతి త్యర్థః. అసతా-ర్యవాదాదికత్వదైవము
భ్యుక్తార్కమేవేతి భావః. || ౨౮ ||

శ్లో || వెదోదితాభిలతనోస్తవపాదపద్మంయెవంతితేహ్యతితర
నిభవాంబురాశిం | అజ్ఞానపిన్వవశగాంస్తనుషేదయాలోపశ్యాపరా
నపిపునంతినతూత్పథస్థాః. || ౨౯ ||

అ|| ననుమయావాకథంసృష్ట్యాదివ్యాపారోవేదప్రవర్తనంవాకర్తుం
శక్యమిదేహేంద్రియాద్యధీనత్వాత్తయో; ఇదానీంచతేషామసృష్టత్వా
త్తద్విశిష్టబ్రహ్మాదిద్వారావేదప్రవర్తనస్యాసంభవాదిత్యతాహుతిః.
మూ|| త్వమకరణస్స్వరాడభిలకారకశక్తిధర

స్తవబలిముద్వహంతి నమదంత్యజయానిమిషాః |

వషణ్ఘుజోభిలక్షితపతెరివవిశ్వస్సజో

విదధతియత్రయైత్వధిక్యతాభవతశ్చకితాః. || ౩౦ ||

(త్వయి) స్వనరాజత ఇతి స్వరాట్. అనన్యాధీన, స్తవముకరణవ

శక్త్యుత్పదేహేంద్రియాదిరహితవీవ, అభిలానాం, కారకా-సజి
కాయాశక్తిస్తస్మాధిధరి, నతస్యకార్యంకరణంచవిద్యతే పా

శ్రీశ్రీ తాయామ్.

స్వసక్తిర్వివిధైవశూయతే-స్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచే, త్యక్తేరితి
భావక సనుతహి-బ్రహ్మమరీచ్యాదీనాంకథంవిశ్వసృష్టప్రథత్యతా
హుకి-(తవబలిమితీ)-విశ్వసృజః-బ్రహ్మదయోఽనిమిషాకి, తవలజ
యా-ప్రకృత్యా, త్వత్సృష్టప్రకృతీసంసృష్టాస్సంతః, వక్షఃభుజకి-ఖండ
మండలాధిపతయకి, అఖిలక్షితిభృతకి-సార్వభౌమస్యేవ, తవబలిం-
కరం, ఉద్వహంతి, సమగంతిచ-తదనుగుణంత్యద్దత్తంఫలంసృష్ట్యాద్య
ధికారరూపం ; ఏవంచత్వామారాధ్యేవబ్రహ్మదయస్సంస్వంపద
షధిగుర్నితిభావకి. దృష్టాంతాపెక్షయాదాప్తాంతికేవిశేషమాహుః-
(విదధతి) యేయత్రపదే, త్వయాఅధిక్రతాస్తేతు, తత్తదితిశే
షః ; భవతశ్చకితాస్సంతోవిదధతి, “భీషాస్మాద్వాతకపవతేభీషో
దేతిసూర్య, ఇత్యాద్యుక్తేరితిభావకి. || ౨౯ ||

శ్లో || సుకల్పమాత్రకృతలకలయోద్భవాదైబ్రహ్మదయస్తవబ
లివితరంతిసర్వే । విశ్వస్యమస్యనుభవంతిసృషాఇవాత్పత్రస్తాస్తవదేవ
విదధత్యఖిలాంత్యదాక్షాం. || ౩౦ ||

అ | యద్యహంసృష్టాప్రవర్తయత్స్వికింప్రయోజనంమమస్యాత్పి
స్థానరజంగమాదివిషమసృష్ట్యావిహారవిప్రయోజనమితిచేదైవవ్య
వైర్గుణ్యోన్యతాం, అతానాహంసృష్టాప్రవర్తయేత్యతాహుకి.

మూ || స్థిరచరజాతయస్సృజయోత్థనిమిత్తయుజో

విహరఉదీక్షయాదుదిపరస్యవిముక్తతతః ।

నహిపరమస్యకశ్చిదపరానపరశ్చభవే

ద్వియతఇవాపదస్యతవశూన్యతులాందధతకి. || ౩౧ ||

(స్థిరే)తి-హేనిముక్త-హేయప్రత్యసీక, పరస్య-పరిపూర్ణస్య,
తవఉదీక్షయా-కారుణ్యేన, అజయా-ప్రకృతీసంబంధవశేన, ఉత్థం
నిమిత్తం-అనాదికర్మరూపం, యత్తేనయంజంతితితాదృశోజీవాస్థిర

చరజాతయః-దేవతర్యజ్ఞునుష్వాదివిషమజాతయస్సుర్యది, తత-స్త
హి, విహర-లీలామనుభవైత్యథాకి. సంహితాయాఅవివక్షయా
నసంధిః-విహరకి-లోక్యాధ్యమపురుషోవా ; త్వయీలీనాజనాకా
రుణ్యేనత్వంయదిస్మజెస్తహితత్తత్పూర్వకర్మానుగుణ్యేనస్థిరచరా
దిరూపతయాన్రక్ష్యసి, తతశ్చతవలీలారసగిప్రయోజనంభవ్యతీతిభా
వకి. కర్మనిమిత్తత్వాదేవస్మష్టావైషమ్యాదిహమాశంకైవనైత్యా
హుః. (నహీ)కి- పరమస్య-యస్యపరఃపరభిత్వపేక్షావివయో
మా-నభవతిసపరమకి, సర్వసమభిత్వథాకి. తాదృశస్యతవ, కశ్చి-తో-
పి, అపరకి-అనుపెత్స్యకి, పరశ్చ-ఉపెత్స్యశ్చ, నభవత్, స్వతఃకలిశె
షకి ; కర్మానుగుణ్యేనైవకశ్చిదుపెత్స్యకికశ్చిదనుపెత్స్యశ్చభవతీతివై
షమ్యాదిప్రసక్తిరితిభావకి-ననుసర్వజ్ఞస్యమమవతాదృశహేయచరా
చరానుప్రవేశతద్గతవికారాపురుషార్థానుభవకి ప్రసజతీతికథంస్య
ష్టాప్రవర్తయైత్యత్యాహుః. (వియత)ఇతి-అపదస్య-అనాధారస్య,
వియతకి ఆకాశస్యేవ, శూన్యతులాం-శూన్యసామ్యం, చరాచరా
దన్యత్తదనుప్రపిష్టంవస్తునాస్యేవేతివిశ్చయాహా తాందధతస్తవస
కశ్చిద్దోషభిత్వథాకి. యథాఆకాశస్యమృత్యువర్ణాదిసంబంధేపినవి
శేషప్రతిసంధానమస్త్యచేతనత్వాత్తదైవసర్వజ్ఞస్యాపితవశరీరతయా
నుప్రవేశమాత్రేణనహేయసంబంధప్రతిసంధానప్రసక్తిహేయ
పత్యనీకకల్యాణైకతానత్వాబాధాదితిభావః.

॥ ౩౦ ॥

శ్లో ॥ హేయప్రతిపపరిపూర్ణచరాచరస్యకర్మానురూపజననా
ద్విహరప్రభోత్వం, వైవాస్తి సర్వసమతేహ్యపరఃపరవాదోషశ్చభేష
దభవత్వయిశూన్యతుల్యే.

॥ ౩౧ ॥

అ ॥ నస్వేవంజీవానామపిగగనవన్నిత్యముక్తస్వరూపత్వాన్రత్యా
మ్యైవసంసారిత్వదుఃఖిత్యాదివిలయస్సాదిత్యాహుః.

మూ॥అపరిమితాధుగ్రవాస్తసుభృతాయదిసర్వగతా

స్తహిణశాస్యతేతినియమోధుగ్రవనేతరథా ।

అజనిచయస్యయంతదవిముచ్యనియంతృభవే

త్సమమనుజానతాయదమతంమతదుష్టతయా.

॥౩౦॥

(అపరిమితా) ఇతి-మోధుగ్రవ-స్వతస్థిర, అపరిమితాః-అసంఖ్య
యాః, ధుగ్రవాః-నిత్యాశ్చ, అనెనవిశేషణద్వయేనఅముక్తజీవానా
మతీతానంతకల్పమముక్తత్వసంభావనయాప్రళయేఅసద్భావాశంకా
తదానీంస్వరూపనాశశంకాచక్షుడస్తా, తనుభృతః-జీవాః, భుక్తశి
ష్టకర్మసంబంధాత్తసుయోగ్యత్వాత్తనుభృత్వవ్యపదేశక. సర్వగ
తాయదిస్యః-విభవస్సూర్యది, తహి-తత్పక్షవివ, శాస్యతా-నియా
మ్యతా, ఇతినియమోన, ఇతరథాతు-అణుత్వపక్షే, తన్నియమో
స్త్యేవేతి. మచ్చాస్త్రవశ్యతయాఅనాదికర్మసంబంధాత్తిరొహిత
స్వరూపతయానిత్యముక్తస్వరూపత్వేపిసంసారితాద్వికమవజన్తీయ
మితిభావక. ననువిభుత్వపక్షేపిశాస్యతానియమగికథంనస్యాత్ ౨
ఉక్తానాదికర్మసంబంధావిశేషాదిత్యతాహుక- (అజనిచే)తి-యన్మ
యం-యత్స్వరూపం, యద్వస్తజని, త-త-ర్మ, అవిముచ్య-
అవినాభాయ, అపృథక్సిద్ధవిశేషణీకృత్యైతియావత్ ; తదితిశేషక ;
త-ద్వస్త, నియంతృభవేత్-ఆత్మతయానియంతృభూతంభవేత్, ఆత్మ
నాందెవాదిదేహరూపేణజననెదెవాదిదేహనియంతృత్వంస్యాత్, న
తద్వజ్జీవరూపేణఈశ్వరజననాద్భ్రూణానియంతృత్వంతస్మతే, త
స్యఉపాదానత్వానభ్యుపగమాత్ .; ఇత్థంచవిధూనామాత్మనాం
మీశ్వరేణవిశేషణవిశేషభావేపినిగమకాభావాత్త-ర్మసంబంధస్యస
ర్వాత్మసంబంధిత్యాచ్చాసనీయత్వానుపపత్తేచ్ఛనియామ్యత్వనియమా
నిరితిభావక. ననువిమతేషాపాదకిదవిశేష-శేషిణానాం-౩౦-౩౧

అష్టాదశ స్తోత్రము.

మనసామణులైనతత్త్వస్థనస్సంబంధాయత్తంకరత్తాతత్త్వస్థితభ
 లజనసామధ్యకంచేత్యభ్యుపగవ్యతత్త్వతాహుః. (సమ) మితి-
 యదుక్తమవిముచ్యనియంతృత్వం, సమం-ఈశ్వరం జీవంచవిభుత్వే
 నతుల్య, మనుజానతాం- అభ్యుపగచ్ఛతాం, మతస్యతనుమానికేశ్వ
 రతస్మిమిత్తమాత్రత్వాదెద్దోష్టత్వాత్త్వద్విరుద్ధత్వా, దవతం-అనభ్య
 పగతమిత్యర్థః. తథాచశరీరాత్మభావలక్షణనియంతృనియామ్య
 భావానభ్యుపగమాదేవనియామ్యత్వనియమాసద్ధ్యాకర్మవశ్యత్వాసిద్ధి
 రితియథాశాస్త్రమణుత్వశరీరత్వాద్యభ్యుపగమాచ్ఛాన్యతానియమో
 నిబాధఇతిభావః. || 30 ||

శ్లో || జీవాధువాగగనవద్యదీనర్వగాస్సన్యశ్శాన్యశ్శవనిరణుతా
 దివదత్స్సనైషా జీవాత్మకంతదవిముచ్యనియంతృతాతేసామ్యంపదతు
 నిజీవాదహతేరనిష్టా. || 31 ||

అ|| ననుజీవానాంకర్మణాంచానాదిత్వైకథంమయాస్పష్టికీకార్యా
 స్పష్టత్వాభావాదిత్యతాహుః.

మూ||నఘటతఉద్భవఃప్రకృతిపూరుషయోరజయో

రుభయయుజాభవంత్యనుత్పపాజలబుద్బుదవత్

త్వయితఇమేతతోవివిధనామగుడైః పరమే

సరితఇవాణావెమధునిలిల్వరశేషరసాః||

|| 32 ||

(నఘటత) ఇతి-అజయోః- అజామేకా, మితిన్యత్వాఅజశేషే

నాభిహితయోః, ప్రకృతిపూరుషయోః-చిదచిత్తోః, ఉద్భవక-స్వరూ

పాత్పత్తిః, నఘటతవీవ-నయజ్యతవీవ, తథాపీతిశేషః-అనుభృతః.

పాణిణి, శరీరసంబంధయోగ్యానుశయభాజఇతియావత్ ; జలబు

ద్బుదవత్, ఉభయజా-ప్రకృతిపూరుషయోర్వోగేన, వివిధనామగు

డైః-నానావిధదేవమనుష్యాదినామరూపైః, ఉపలక్ష్మితాభవంతి, త్వ

యిష్టార్థ్యతవివరతయోస్వరూపనిత్యత్వేపిదేవమనుష్యాదినావరూ
పవత్తారూపావస్థాపత్తివిశిష్టతయాఅబాద్ధాయుసంయోగేన అపాంబు
ద్భుదావస్థవిశిష్టతయేవఘటాద్యవస్థావిశిష్టతయామృదాదెరివచసృజ్య
త్వంసంభవత్యేవేత్యర్థః. తతస్త ఇమేఅనుభృతః, పరమేత్వయి,
అర్థవేసరితఇవ, మధుని-మాషీకై, అశేషరసాః-సమస్తకుసుమరసా
ఇవ, నిలిల్మకి-నిలీనాబధూవుకి, ప్రళయదశాయాంనామరూపేవి
హాయత్వయ్యవిభక్తతామాపురిత్యర్థః. ద్రవ్యస్వత్వరొత్తరసం
స్థానయోగాహిపూర్వపూర్వసంస్థానసంస్థితస్యవినాశః, స్వావస్థా
వస్థితస్యతూత్పత్తికి, అతఃఅవస్థానామనిత్యత్వేప్యవస్థాశ్రయస్యద్ర
వ్యస్యనిత్యత్వాత్తస్యపూర్వోత్తరావస్థాత్వాగోపాదానాత్మకవినా
శాత్పత్త్యోరవిరూధఇతిభావః. || 3౨ ||

శ్లో || జీవాచితోరజతయోదితయోరపిస్యాద్యోగనజన్మజలబుద్ధ్య
దవజ్జనానాం । త్యయ్యేవతేవివిధనామగుడైర్నిలిల్మస్సస్వేరసామధు
నినద్యఇవాంబుధౌచ. || ౩౩ ||

అ||నన్వేవంసృష్టిప్రళయయోగిప్రవాహేఅనాదికర్మాధీనత్వేనచైవ
మ్యానాపాదకేసత్యపిసంసారిత్వదుఃఖిత్వాదికమసక్పదుత్పాదయతో
మమనైఘ్నఽణ్యందుర్వారంస్యాచిత్తతాహుః.

మూ | సృఘతవమాయయాభ్రమమమిష్టవగత్యభృశం

త్వయిసుధియోభవేదధతిభావమనుప్రభవం ।

కథమనువర్తతాంభవభయంతవయద్భృగుటి

స్సృజతిముహుస్త్రినెమిరభవచ్చరణేమభయం || 3౩ ||

(సృష్టి)తి-అమీఘ-సృజ్యమానెము, సృమ-మనుష్యాఃజన్మసుశా
స్త్రవశ్యాధికారిమ, యెసుధియః-త్వదాయత్తబుద్ధియోగభాజికి, తె,
తవమాయమా-ప్రకృత్యాఖ్యమోహనపింఛికయా, భ్రమం-దేహ

త్వాభిమానాదీరూపం, అవగత్య-నిశ్చిత్య, అభవ-కర్మాధీనజన్మరహితే, త్వయి-అనుగతశివప్రభవాఅతిశయశ్చయస్య తాదృశం, ఉత్తరొత్తరౌపచయయుక్తమితియావత్ ; భావం-భక్తిరూపాపన్నంధ్యానం, దధతి, ఏవంచత్వదీయస్పష్టిస్సుధీఘత్వాదాశ్రితభక్తియోగానస్తానాపయోగితయాసుఖహేతుః సేవభవతీతినతైవైఖ్యైః సక్తిరితిభావః. అతస్సప్తస్థిర్నభవభయైస్సేవహేతురిత్వాహుః- (కథ)మితి- అనుప్రభవమిత్యనువర్తతే, భవభయం-సంసారభయం, అనుప్రభవం-ప్రభవప్రభవే, చేతనానాంసకలజన్మసుకథమనువర్తతాంనానువర్తతేవైత్యభావః. సర్వేషాంసప్తస్థిర్నభవభయైః సక్తిరితిభావః. ననుతహిప్రకృతిస్సప్తానామపిసుఖప్రాప్తౌ సంసారచక్రపరివృత్తిక కేషాంస్యాచిత్యత్యాహుః. (యది)తి- యద్యస్మాత్తవఅజ్ఞాతిలంఘనైకుపితస్య, ఘృకుటీ-ఘృభంగరూపా, త్వత్సంకల్పధీనాకొపరూపత్వన్నిగ్రహసంకల్పధీనవ్యాపారా, త్రినైమికి-సత్వరజస్తమోరూపసేమిత్రయవిగ్రహప్రకృతి, అభవచ్ఛరణేషు-భవదేకోపాయత్వవ్యవసాయరహితేషు, అప్రపన్నేష్వితియావత్ ; ముహుః-జన్మనిజన్మని, భయం-సంసారభయం, సృజతి-జనయతి, అతస్తాదృశవ్యవసాయయోగ్యసత్వోద్యోగవత్సరజస్తమకార్యదురితానుదయా :: ద్దదామిబుద్ధియోగంత :: మితిత్వత్సంకల్పితబుద్ధియోగలాభేనసుఖాత్మకభక్తిలాభశ్చసప్తస్థిధీనత్వాత్తాదుర్భావకార్యైవసప్తస్థిరితిసిద్ధమితిభావః.

||33||

శ్లో || సృష్టేవ్యమీమసుధీనుస్తవమాయయైషాభ్యాంతిగితితదభిత్వయిభక్తియోగం | నాతస్తవనూర్భవమియంభవభీరుదేతియద్భూకుటీస్తవసృజత్యభజత్సుభీతిమ్.

||౧౯||

అ || సన్న్యసమపిసంసారిణాం మన్తాయాకృతగ్రహణాం దేహత్సభ్రా
మాదినివర్తకశాస్త్రోపదేశమంత్రరేణనభక్తియోగసిద్ధిరితిస్పష్టిమాత్రే
ణబ్రహ్మచారిప్రతివేదప్రవర్తనమాత్రేణచవ్యష్టిపురుషాణాం మత్తారు
ణ్యవిషయశ్వంకథమిత్యతానిహుః.

మూ || విజితహృషీకవాయుభిరదాంతమనస్తురగం
యథహాయతంతియంతమతిలోలముపాయభదః

వ్యసనశతాన్వితా స్సమపహాయగురోశ్చరణం

వణిజఇవావిశంత్యకృతకర్ణధరాజలధౌ ||

|| 3౪ ||

(విజితే)తి-విజితానిహృషీకాణి-బాహ్యేంద్రియాణి, వాయుః
పాణశ్చ, మైస్తైరపి ; యద్వాహేవిజిత-జయశీల, సర్వోత్కర్షే-
ణవర్తమాన, హృషీకవాయుభిః-హృషీకాణ్యేవవాయువహప్రతిబంధ
కాః, ఆకర్షకాఇతియావత్ ; తైః, అదాంతం-అనిగ్రహీతం, మన
ఏవతురగః-అశ్వః, దుదకమత్వేనతురగసమం, అతిలాలం-అతి
చంచలం, మనఃశత్రుత్వం-అదాంతం-ఇహ-లోకే, యంతం-నిగృ
హీతుం, యే, గురోః-“ సాక్షాన్నారాయణోదేవకృత్వామర్త్య
మయీంతునుం మగ్నానుద్ధరతేలోకాకారుణ్యోచ్చాస్త్రపాణినా,
ఇత్యుక్తరీత్యాశ్వదవతారధూతస్యగురో, శ్చరణంసమపహాయ-అ
నాశ్రిత్యవ్యసనశతాన్వితాః-బహుప్రయాససహితాః, ఉపాయభదః-
ఉపాయేషుభద్యంతే శ్లిశ్యంతే ఇతితాదృశాస్సంతః, యతంతి-ప్రయతం
తే, తథితశేషః, అకృతకర్ణధరాః-అల్పనావికాః, వణిజఇవ-
పాతవణిజఇవ, జలధౌ-సంసారమయజలధౌ, ఆవిశంతి-మజ్జంతి
త్యథః, తథాచత్వకారుణ్యకార్యధూతాచార్యావతారలాభనైవ
మనుష్యావీనాంభక్తియోగలాభాత్తవస్పష్టివ్యాపారేణసర్వదాకా
రుణ్యకార్యకరణాత్తవసర్వోత్కర్షే-షణ్ణవసిద్ధ్యవీతిభావః.

|| 3౪ ||

శ్లో || స్వప్నాముహుప్త్యమవతిర్వగురుదయాశుర్మ గాన్ధము
 భరసిశాస్త్రుశయెనటాకాః । నాచేజ్జనశ్చపలహృత్స్వయిభక్తి మేత్య
 వైరాగ్యవాక్ కఇహవాతల రంభవాల్లం. || ౨౦ ||

అ || పూర్వోక్తాచార్యవర్యకటాక్షితత్వదీయకరుణామంతరెణవై
 రాగ్యచోలభ్యంపక్తుంతాదృశవిషయానుభవేదోషంతస్యదుస్త్యజ
 త్వంచవణయంతి.

మూ || స్వజనసుతాన్త దారధనధామధరాసురభై

స్త్యయింతిన్యణాంశ్రయతఆత్మనిసర్వరసే।

ఇతిసదజ సతామిధునతారతయెచరతాం

సుఖయతికొన్నిహస్వవిహతెస్వనిరస్తభగ. || ౩౫ ||

(స్వజనై)తి- శ్రయతకి- ఆశ్రితస్య, సర్వరసే-అపాకృతస్యాసా
 ధారణసర్వభోగ్యధూతే, ఆత్మని-సర్వాంతర్యామిణి, త్వయిసతి,
 నృణాం-స్వజనాదిభిః- కశత్రసుతసాదరాను చరబంధుసంబంధి భిర్ధన
 ప్రభృతికైరరసి, కిం-అనుకలంభయావహత్వాన్నిందైవస్యాత్ నకిమ
 విఫలమితిభావః-ఇతిసత్-ఇత్థంతత్వం, అజానతాంతయే మిధునతశ్చ
 రతాం=ప్రియామిధునీధావేనక్షుద్రసుఖమనుభవతాంమధ్యే, నిర్ధా
 రణైవష్టి, కొను-కొవాపురుషకి, స్వవిహతె-స్వతవీవనశ్వరే, స్వని
 రస్తభగ-స్వతవీవయావనాపగమే, ఇచ్ఛాయామపినిరస్తకామే, ఇహ
 సంసారే, సుఖయతి-సుఖీవాచరతి, నకొపిసుఖీభవతీతికిమువక్తవ్య
 మితిభావకి- || ౩౫ ||

శ్లో || ఆశ్రితాఖిలరసేభిలాత్తనిత్వయ్యపిస్వజనదారధనోత్తైః ।
 కిన్వితీదమవిజానతాంనృణాంకస్త్రియామిధునతస్సుఖయిత. || ౨౧ ||

అ || ఉవంగురూపసదనఫలధూతంవైరాగ్యప్రకారముత్వాడపప
 దనీయగురొస్వరూపంభగవదవతారత్వలక్షణవిశేషంచాహుకి.

నమః॥ భువిపురుషుణ్యతీర్థానదనాన్యవయోవిమదా

స్త ఉతభవత్పదాంబుజహృదోఽఘభిదంఘ్రిజలాః

దధతిసక్తస్తనస్త్వయియతత్తనినిత్యసుఖే

నపునరుపాసతేపురుషసారహరావసధాః.

॥౩౩॥

(భువీ) తి- విమదాః-నిరహంకారాః, అతఏవభవత్పదాంబు

జంహృదియేషాంతథాఘాతాః, అతఏవఅఘభిత్-పాపహృత్, అం

ఘ్రిజలం-పాదోదకం, ఏషాంతే ; తథాఘాతాశ్చయేముషయః, ని

త్యసుఖే-నిరతిశయానందస్వరూపే, అత్మనినియంతరిధారకేవాత్వ

యి-సక్తస్తనోదధతి, యద్వా-నిత్యసుఖే-మోక్షవిషయే, మనస్స

క్తద్దధతి- ఉపాయవిరోధిపాపపాప్రయశ్చిత్తతయావాప్రాప్తివిరోధి

పాపప్రాయశ్చిత్తతయావాసక్తదాత్మసమర్పణంకుర్వంతీత్యర్థః.

తేడిత-తపవ, భువిపురుషుణ్య-బహుపుణ్యకర్తాణి, తీర్థానదనాని-

పావనజలస్థానసగృహాచార్యాశ్రమభూతాని, భవంతీతిశేషః, ఉక్తవిశే

షణ్ణత-మేవాచార్యావతారలక్షణమాచార్యాశ్రమవిశేషపరిగ్రహని

మిత్తంశేతిభావః- తదేవాహుః-(నపున)రితి-అన్యత ఇత్యాది-తేపు

నః-నిత్యసుఖేనిహితమనసాః-పునః, పురుషాణాంసారం-వైరాగ్యా

ది, తద్ధరంతీతితాదృశాన్యావసధానివేషాంతాః, గాహాన్యాశ్రమ

వతానాపాసతే. నాపసీదంతీత్యర్థః- ఏనంభూతగ్రహవిస్మర

ణపర్యంతవైరాగ్యాకమేవఅచార్యత్వనిమిత్తమిత్యర్థా-దాశ్రమాం

తరపరిగ్రహసిద్ధిరితిభావః.

॥౩౪॥

శ్లో॥ లక్ష్మీస్సనిహతవపాదసరోజచిత్తాఃపాపాపహంఘ్రిస

లిలావిమదామహంతః | స్వస్యంతియోసక్పదిహత్వయిమోక్షకాంతా

స్తేతీర్థాతాందధతిగేహమఖత్యజశ్చ.

॥౩౫॥

అ॥ అథనకేవలమాచార్యావతారస్యవైరాగ్యప్రాప్తిమోక్షత్వమ

పితువేదాంతార్థశిష్యోద్వారాప్రపంచమిత్యైత్యవాదాదికుతర్కహా-
దక్షాధపరిహారకత్వంచసిద్ధతీత్యాహుః.

మూ॥ సత్యదమృతంసవితిచేన్ననుతర్కహతం

వ్యభిచరతిక్వచక్వచమృసానతథోభయయుక్ ।

వ్యవహృతయేవికల్పఇతిన్ద్రపరఽపరయా

భ్రమయతిభారతీతఉరువృత్తిభిరుక్థజడా౯॥౩॥

(సత)ఇతి-ఇదంవిశ్వంసత్-సత్యం, కుతఽపి సతఉద్భవమితిహే-
తోఽఽయద్యదుపాదానకంతత్తదాకారమితివ్యాప్తిశ్చాభిప్రేతా, ఇథం
ప్రపంచసత్యత్వసాధనమనూద్యదూషయతి-(ఇతిచేన్న)తి- తర్కహ-
తం-అనుమానదూషితమిత్యర్థః, ననుకిందూషణంపురుషోపాదా-
నక కేశాదాపురుషాకారత్వాభావాద్వ్యభిచారఇతిచేన్నైత్యాహ- (వ్య-
భిచరతిక్వచే)తి-నక్వాపివ్యభిచరతీత్యర్థః, కేశాదాచేతనాంశహే-
తుకత్వానంగీకారాదితిభావః. శుక్తిరజలాదాస్వాన్నహస్త్యాదౌచ-
సదుపాదానత్వేపిసత్యత్వాభావాద్వ్యభిచారఇత్యశంక్యాహ- (క్వ-
చే)తి-నక్వచిన్మృషేత్యర్థః శుక్త్యాదౌరజతాంశసద్భావాద్రజతాది-
గ్రహణానాపూర్వరజతాదిగ్రహణిభ్రమరూపత్వాభావాత్సన్న్య-
హస్త్యాదావీశ్వరసృష్టత్వక్రవణాత్తత్తత్కాలమాతానుభావ్యతయా
సద్భావాన్నాసత్యత్వమితిమిథ్యాభూతవైవాభావాన్నవ్యభిచారఇ-
తిభావః-సతఉత్పత్తిప్రేయథ్యాదసదేవకార్యముత్పత్త్యతఇతివక్తవ్య-
మిత్యసతా-ర్యవాదంపరిహరతి-(సతథే)తి-తత్ప్రకారేజైవనభవత్తి-
కింతూభయయుగ్భవతి- కారణత్వకార్యత్వావస్థాద్వయయుక్తంభవ-
తీత్యర్థః. పూర్వంసత్వేనావస్థితస్యావస్థాంతరయోగమాతా-
న్నసత్వంబాధ్యతఇతిభావః-యద్వా-తథావ్యభిచారవదుభయుయ-
జ్జగవతితిక్వచస్సోల్ ౧ సర్వతోభయయుక్తస్యాదేవేత్యర్థః.

నుతహికార్యకారణయోరనన్యత్వైష్ఠ్యత్వవదాన్తేషుటమకుటాన్
 వ్యవహారప్రసజ్యతేత్రాహుః-(వ్యవహృతయ)ఇతి-వికల్పక-అవస్థా
 భేదస్సంజ్ఞాభేదశ్చ, వ్యవహృతయ-జలాహరణాద్యధాన్యఘటమాన
 యేత్యాదివ్యవహారాయ, ఇషితః-తత్తదవస్థాప్రయోజకకులాలాదినా
 అభిమతః, ఏవంచకారణావస్థాయాంసంజ్ఞాభేదస్యప్రవృత్త్యభావా
 న్నుతథావ్యవహారప్రవృత్తిరితిభావః. అతఃపవ “బహుస్యాప్రజాయే
 యే, తిసతఏవబహ్మణోబహుభవనంసంకల్పస్సృష్టిప్రకారఉక్తఇతి
 బాధ్యమ్. నను “అథపురుషోహవైనారాయణోఽకామయతప్ర
 జాస్సజేతియేతినారాయణాద్యసృజాయత,, ఇత్యపికారణాద్య
 దేనకార్యసృష్టిరపిశూన్యత ఇతికథంసతాగ్ర్యవాదసిద్ధిరిత్యేదత్రా
 హుః. అంధపరంపరయా-అనిరూపకలోకవ్యవహారక్రమేణ, తెభా
 రతీ-ఉక్తశ్రుతివాక్యరూపావాక్, ఉరుప్రవృత్తిభిః, ఉక్తజడాక్-కర్మజ
 డాక్, బహువ్యాపారైరానాదికర్మాభ్యాసేనజ్ఞానాభ్యాసవిధురాక్
 భ్రమయతి, తదీయజ్ఞానవాసనానుగుణంస్థూలారుంధతీన్యాయేననా
 రాయణస్యబ్రహ్మాదిసర్వకారణత్వబాధనాయాతాత్వికషణంబా
 ధయతీత్యథేకః.

॥౩౭॥

శ్లో ॥ సతాజాతంసర్వంసదితినియమోసవ్యభిచరేన్మృషాధూతంస్వా
 ప్నాద్యపినస్పృశతేసేతినిగమాత్. ద్వియుక్చస్యాదిష్టంవివిధకలనంవ్యా
 వహృతికంచవస్తేకర్మాంధాభిమయతిబహువ్యాప్తిమయా॥౨౩॥

అ ॥ ఏవంకార్యసత్యత్వంకార్యకారణయోరనన్యత్వంసతాగ్ర్య
 వాదంచసయుక్తికముపపాద్యతప్రప్రమాణతయా “యథాసోమ్యే
 కేన,, త్యాదిశ్రుత్యుపపాదితమృత్తికాతతాగ్ర్యాదిదృష్టాంతవణ్ణ
 సస్యపరీక్షాథకంమూషయంతి.

మూ ॥ నయదిదమగ్రతననభవిష్యదతొనిధనా
 దనుమితమంతరాత్వయివిభాతిమృతైకరసే ।

అతడుమీయలేదవిణజాతివికల్పపక్షై

ర్వివరణమనావిలాసమృతమిత్యవయంత్యబుధాః॥ ౩౭॥

(నయ)దితి-యద్యస్మాదిదం, అగ్ర-స్పృష్ట్యకీపూర్వం, నాన-నా
సీత్, నిధనాదను-ప్రళయాదనంతరం, నభవిష్యత్-నభవిష్యతి, అ
తఃకారణాదంతరా-మధ్యేషి, ఏకరసే-కవలెత్వయి, మృషా-మిత్థ్యా
రూపమేవవిభాతి, ఇతిమతంనిశ్చితం-వివాదాధ్యాసితమనత్-అద్యం
తయోరవిద్యమానత్వాత్వికారిత్వాద్వృత్త్యాద్వాసుక్తిరజతాదివది
తి. తదేతచ్చృతిరెవదృఢయతిత్వాహ-అత ఇతి-అతః-ఉక్తానుమానాన్ని
ధ్యాత్వాదేవద్రవిణజాతీనాంమృల్లాహకాష్టాంసానాంవికల్పాః-
ఘటకుండలాదయ, సైపాంపంథానా-మార్గాః, ప్రకారా, సైరుషమి
యతే-సదృశతయానిరూప్యతే, యథాతత్రకారాన్యణాంనామధేయ
మాతృతాకారణంమృదాద్యవసత్వంతతైవాకాశాదీనాంనామమాత్ర
తాబ్రహ్మైవకారణంసత్యమితి-యథాసోమ్యైకేనమృత్త్వింశేనసర్వం
మృగ్మయంవిజ్ఞాతంస్యాద్వాచారంభణంవికారోనామధేయంమృత్తి
కైత్యేవసత్యంయథాసోమ్యైకేనలోహశుణినాయథాసోమ్యైకేనసఖని
కృంతనేన, త్యాదిశ్రుత్యాసదృష్టాంతంకార్యమిత్యాశ్వంప్రతిపాద్య
తఇత్యర్థః-అథైతద్దూషయంతి-వితథేతి-ఇతి-ఇద్ధం-వితథమనసాం-
అయథావస్థితబుద్ధీనాం, విలాసం-ఏవంవిధకార్యమిత్యాత్వపరతయా
శ్రుత్యర్థఃపణేనరూపం, ఋతం, పామాణికం, అబుధాలవయంతి-
నతుబుధాఇత్యర్థః. ఏకవిజ్ఞానేనసర్వవిజ్ఞానేప్రతిజ్ఞాతేతన్నిర్వాహ
యకారణకార్యయోరసన్వత్వంసద్వృత్తయితంమృత్త్వింశతతా-ర్యా
దిదృష్టాంతేనఅసత్యకార్యవాదనిరాసముఖేనమృత్తికాదికారణద్రవ్యా
ణాంకార్యేఘటశరావాదావనువృత్తిమాత్రప్రతిపాదికాశ్రుతిరితిని
రూపకావణయంతి-అన్యథామిథ్యాభూతకార్యస్యకారణవిజ్ఞానే

నజ్ఞాతత్వోపపాదానాసంభవాఙ్ముతైరసంగతాథత్వంస్యదితిస్స
ష్టమేవవికారోనామధేయంపాచారంభణమేవ-వాక్స్పర్శకజలాహ-
రణాదివ్యవహారమాత్రోధామేవ, నతావతామృత్తికాద్రవ్యవినా
శత్రుతద్ద్రవ్యానుమృత్తిండశయతిశ్రుతికి, అతఏవమృత్తికైవసత్యమి-
తినోక్తం ; మృత్తికేత్యేవసత్యమిత్యనేనతువికారనామధేయయోగ్య-
తారపిమృత్తికేత్యేవమృత్తికాద్రవ్యత్వేనైవసత్యం-ప్రమాణేనోపలబ్ధం
నతద్భిన్నత్వేనేతిసిద్ధ్యతితిథావః॥

శ్లో॥ మృల్లాహమన్యోదితదుక్తవస్తునాదృష్టాంతవాదాజ్జగతో
మృషాత్మతాం । అజ్ఞావిదుర్వేదవిదస్తుసర్వధీసత్జ్ఞానలభ్యేతివచోని-
రూహితే॥ ౨౮॥

అ॥ ఏవంప్రపంచమిథ్యాత్వవాచేమృత్తద్వికారాదిదృష్టాంతపర-
శ్రుత్యధావిరోధముపపాద్య, అజామేకాంలాహితశుక్లకృష్ణా, మితి
శ్రుతిసిద్ధప్రకృతిపురుషేశ్వరవివేకవిరోధమప్యాహుః.

మూ॥ సయదజయాత్వజామనుశయితగుణాంశ్చఋషః

భజతిసరూపతాంతదనుమృత్యుమపేతభగః ।

త్వముతజహసి తామహిరిహత్వచమాత్తభగో

మహసిమహీయసేఽష్టగుణితేఽపరిమేయభగః ॥ ౩౯ ॥

(గీతా)- యద్యస్మా, దజయా-అనాదిధూతయా ప్రకృత్యాస-
హ, గుణాంశ్చ-లాహితాదిరూపాకృతజస్యత్వతమోరూపాంశ్చ, ఋ-
ష-అనుభవః, సజీవః, అపేతభగః-అనాదిసప్తస్వాభావికాపహత-
పాశ్మత్వాద్యైశ్వర్యో, భవ, ద తత్తస్మాదేవఅజామనుశయిత-
ప్రకృతిపరతంత్రతయాస్వరూపాజ్ఞానాత్స్వపితీత్యర్థః, -జనయం-
తీంసరూపా, మిత్యస్యార్థమాహుః- అతఏవ; సరూపతాం-ప్ర-
కృతిపరిణామదేవాదిదేవారూపతా, మను-దేహాత్మభ్రమణసహ, మృ-
త్యుం-సంస్మృతిం, భజతి, త్వముత-త్వంతు, అత్తభగః-స్వతవవ, గ-

హితాపహతపాపత్వాదైశ్వర్యకాంక్షాభాగం, అహింసలక్షణా
మిశ్రితమవ్యతే, తాంజహసి-తదగ్రహ్యత్యైవితత్పారతంత్య్రంనయా
సీత్యర్థః. కులవృత్తిమిశ్రితావహాస- (అపరిమేయభగ) ఇతి-అప
రిచ్ఛిన్నమాహాత్మ్యకాంక్షా, విచిత్రశక్తికఇతియావత్, తాదృశస్వరూప
ప్రగుణితే-సంజాతప్రగుణే, స్వతలవిమూలతాపహతపాపత్వాది
కే, మహసి-తేజోమయే దివ్యలాకే, మహీయసే, పూజ్యసే, నిత్య
ముక్తాదిభిరేవనిత్యమనుభూయగఇతి యావత్; ఏవంసత్యభూతప్ర
కృతినంజంధేనసత్యభూతజీవస్య సత్యభూతసత్త్వాదిగుణ పరిణామదే
హత్యాభిమానస్యసత్యభూతసంసారస్యచ తస్మిన్త్యనీక స్వరూపత్వ
స్యభగవతిచప్రతిపాదనాద్భూతగుణవజగదధ్యాసాదివర్ణనమేత
ద్రుతివిరుద్ధమితిస్పష్టమేవైతిభావః॥

॥ ౩౯ ॥

శ్లో ॥ జీవస్తవజామనుశయితగుణాంశ్చజప్తస్సారూప్యమేతనిజ
రూపతిరోధిచృత్యం | త్వంతుత్యజస్యభవన్నపితాంయథాహిన్ద్రే
జోమయేఽప్రగుణితేమహితోవహస్సి॥

॥ ౪౦ ॥

అ ॥ ఏవంభువిపురుషుణ్యతీర్థ సదనాదిష్టాకొక్తాచార్యావతారఫల
భూతయోవైరాగ్యమతాంతర్యూతపరిహారయోగిప్రకారముక్త్యా
ఆచార్యాభాసానాంభగవదవతారత్వాభావంసూచయితుంతర్జ్ఞానో
క్తవైరాగ్యబాధజ్ఞానప్రకారమాహుః.

మూ ॥ యది న స ముద్ధరంతియతయోహృదికావజటా

దురధిగమోసతాంహృదితోఽస్మృతకంతవణికి

అనుత్యప్రయోగినాముభయతొష్యసుఖంభగవ

న్ననపగతాంతకాదనధిరూఢపదాద్భవతః॥

॥ ౪౧ ॥

(యదినేతి-యతయః. ఆచార్యాశ్రవచ్ఛ్రవనాయతివేషధరాః,

హృది-మనసి, కామజటాః-విషయచ్ఛరూపజ్ఞానవాసనాః, నన్న

ముద్ధగంతియది-స్వనైవననిరస్యంతియది, యేషామితిశేషకః ; అస
తాం-దుష్టభావానాం, హేభగవత్ ని త్వంబృదిగతా-వనాగతక
వత్సస్థాపిమణిరస్యతచ్యేద్యథాదురిధిగమస్తద్వద్దురధిగమః-దుష్టా
నక, దుష్పాపైః ఇత్యత్రకీమువత్తవ్యమిత్యర్థః. “ రాగాదిదూ
షితేచిత్రేనాస్పదీమధుసూదనకః, ఇత్యుక్తరీత్యాస్వస్యవైరాగ్యచర్య
తభగవద్భక్త్యభావేస్వాగ్రితవైరాగ్యహేతుత్వంతేషాంకథంస్యాదితి
భావః-ఏవమవైరాగ్యపియేయత్యాశ్రమస్వీకారమాత్రేణ యోగా
భ్యాసంకుర్వతేలేషామహపరత్రచదుగిభిమేవఫలతీత్యాహుక. (అను
శృపే)తి-అనుత్యపాక-అశనపానాదిభిః పాణరతురత్యప్తా, యే
యోగినః-నిందితయోగాః, కర్మయోగాధికారైసత్యపికర్మాణిసన్యస్య
జ్ఞానయోగప్రవృత్తేర్నిపిద్ధత్వాదితిభావః. ఉభయతః-ఉభయవి
ధాత్, భవతః-భవాత్సంసారాత్, భవతస్సవ్యతశ్చ, ఆద్యైభవశ
బ్దాత్తసిః, ద్వితీయేభవచ్ఛబ్దాత్పంచమి; అనుఖం-దుఃఖమేవ, భవతీ
తిశేషః ; తత్రఆద్యైఅనుఖనిమిత్తమాహుః-అనపగతాంతకాత్-అన
పగతకః-అనివృత్తః-అంతకః-మృత్యుహేతుభూతకామాదిర్యస్మిన్
భవేతస్మాదిత్యర్థః ; అంత్యేతన్నిమిత్తమాహ. (అనధిరూఢ)తి.
అనధిరూఢం-ధారణయాబుద్ధ్యనారూఢం-పదం-పదాబ్జం, యస్యత
స్మాత్తవ్యత ఇత్యర్థః. ఉక్తరీత్యావిషయప్రవణచిత్రేనభగవద్భావ
స్యబుద్ధ్యానుగ్రహత్వాత్తద్విషయభక్తియోగాలభేనతత్ప్రయత్న
సుఖానుభవాసంభవాదశక్యారంభక్లేశఏవఫలతీతిభావక. ఏవంచఏ
వంవిధయతీనామాచార్యావతారత్వాభావస్సిద్ధక, అన్యేషాంవైరా
గ్యాదిబోధరణహేతుత్వబాధనిశ్చయాదితిబోధ్యమ్. ॥౪౦॥

శ్లో ॥ విషయవిషవిషష్టానోద్ధరంతిస్వమేతేయతయఇహహృది
స్థావిస్మృతాకంతికేవతస్వమసుగమఇహైషాంయోగినాంపాణిత

నామసుఖముభయతస్తస్త్విధ్యానదుఃఖాదఘాచ్చ ॥౬౬॥

అ ॥ ననుకస్తహ్యోచార్యావతారలక్షణమిత్యతప్రసంగాత్పూర్వోక్తాచార్యావతారలక్షణమేవవినివృత్తిః.

మూ ॥ త్వదవగమీనవేత్తిభవదుత్థశుభాశుభయో

ర్గుణవిగుణాన్వయాన్స్తహితదేహభృతాంచగిరః ।

అనుయుగమన్వహంసగుణగీతపరంపరయా

శ్రవణభృతాయతస్తస్త్వమపవగ్గతిర్మనుజైః ॥౪౦॥

(త్వదవగమీ) తి-త్వామవగమీ-అవగమిష్యే, భక్తియోగనానుభవిష్యన్నిత్యథః. అవపూర్వాద్గమేర్భవిష్యతిగమ్యాదయఇతిభవిష్యదర్థోఽని. త్వామనుబుధామరితియావత్-భవదుత్థశుభాశుభయోకి-కర్మానుగుణంభవతస్సంకల్పదుత్థయోశుభాశుభయోకి-పుణ్యపాపయో, గుణవిగుణయో-స్తత్ఫలధూతసుఖదుఃఖయో, రన్వయా, తహి-తదానీం, దేహభృతాన్-ప్రాణినాం, గిరః-స్తుతినిందాగిరశ్చ, నవేత్తి-నస్మరతి, మానావమానయోస్తుల్యస్తథైవసుఖదుఃఖయో, రిత్యుక్తేరితిభావః. ఏవంధూతకథంభవతీత్యత్రాహుకి-హేసగుణ-గుణవిశిష్ట, అపవగ్గతి-మోక్షప్రాప్తకస్తస్త్వం, యతః-కారణాత్, (అనుయుగ) మితి-అన్వహం-ప్రతిదినం-అనుయుగం-అనుకలం, స్వాధ్యాయాహాయావతారాలఇత్యథః. మనుజై-భక్తైర్జనైః, గీతపరంపరయా-స్తోత్రపరంపరయా, భాషాగానాదిక్రమేణవాశ్రవణభృతః-శ్రవణేనధృతః, త్వత్తథాశ్రవణాదిభిస్తస్మేవస్మృతః, తతకపూర్వోక్తసుఖదుఃఖాదికంనస్మరతితిభావః. నైషాతిదుస్సహాయాన్త్యాంత్యక్రొదమపిచాధతే । బిబంతంత్వస్మృతాంభోజాచ్ఛృతంహరికథామృతం, మితిభగవతరథాశ్రవణస్యవిషయాంతరాస్మరణమేతుత్వానుభవోక్తేరితిభావః. ॥౪౦॥

॥ త్వదనుభవసముత్పాదనస్మరంతిక్షుదాక్షిణ్యచపలమనుజ్ఞప్తస్తోత్రనిందాదికంవ । అనుకలమనుషునం మోక్షమోక్షుస్తవమేవప్రగుణమతిమధాభిసంపూర్ణకర్తృభ్యతోయైకి॥ ॥౨౭॥

అ ॥ ఇథంప్రళయకాలస్థంభగవంతంసృష్టిపూర్వకవేదప్రవర్తనప్రభృత్యాచార్యావతారపర్వతంజగదుజ్జీవనాయయతస్వేతిపాఠః నాముఖేనసంస్కృత్యత్వదీయకారుణ్యాదివ్యాపారాణామనంతత్వావ్యక్తునశక్తుమితివిరమ్యనూక్షుచేతనాచేతనాభావనిరాసముఖేనతత్సద్భావముపదిశ్యః సచేదే, త్యాసివాక్యారంభగవతినిశ్వసితమయతయానిలీనత్వంప్రతిపాద్యః కేథంచరంతిశుతయ, ఇత్యాద్యైవంపహరంశ్యడపసంహరంతి.

మూ॥ ద్యుపయతఏవ తేనయయిరంతమనంతతయా

త్వమపియదంతరాండనిచయాననుసావరణాకి ।

భిభవరజాంసివాంతివయసాసహయన్యత్రయ

స్తవ్యిహిభలంశ్యతస్మిరసనేనభవన్నిధనాః॥

॥౪౨॥

(ద్యుపతయ) ఇతి-ననుభగవత్ ౨ ద్యుపతయః-స్వర్గాధిపతయః,

౩ద్రబ్రహ్మకయవివ, తేఅంతం-స్వరూపస్వభావాపారం, నయయికి,

నజానీయుకి, కింబహునా ; త్వమపినయాసి, కులకి ౨ అనంతతయా-

స్వరూపాచైరపరిచ్ఛిన్నతయా, (యద్వా) తేద్యుపతయవివ, అనం

తతయా-అపరిచ్ఛిన్నస్వరూపగుణకతయా, అంతం-స్వరూపగుణావ

ధిం, నయయిః-సజానీయుకి, నతుత్వత్సంకల్పాస్మికావయమిశ్యథః.

శ్వంతుయాస్యవైత్యథః-కథంభూతమిత్యత్యాహుః-అంతరాః-ఆవ

రణసప్తకాస్తర్వర్తినః-అండనిచయాకి, ఇతియత్రాద్యశమంతమిత్య

థః. సావరణాకి-అవరణసప్తక సహితాస్సంతః, భే-అకాశే,

రజాంసి-వయసా-పక్షిణాసమైవ, వాంతి-నూక్షుతయాసంచరం

అష్టావింశ త్కాండ.

తి, త్వయా సహవాంతీతి విపరిణామేన సంబంధః. అనేన కృష్ణాంతేన
 నైత నాచైత నాత్మక ప్రపంచస్య సూక్ష్మతయ త వాసీంసద్భావాభాగవ
 తస్తదంతర్వామితయావస్థానం సర్వవ్యాపిత్యంచాక్రంభవతీతప్రశ్నాం
 తగ్గతనిర్గుణత్వంబ్రహ్మణగపరిహృతంభవతి, అనంతాండానాం సూక్ష్మా
 కారాణామంశ రాత్మతయానియంతృత్వకథనేన అనంతస్వరూపగుణ
 త్వంచభవితమ్; అభగుణవృత్తయశ్శుశ్రయశి అనిదేశ్యైకధంసాత్మా
 త్శ్రుత్యక్షతయాప్రవర్తంత ఇత్యాక్షేపంపరిహరంతి (యచ్ఛుశ్రయః)
 ఇతి శుశ్రయశి - “నచైవసోమ్యేదమగ్రాసీ, దిత్యాదయశి, భవతి-
 జగత్కారణభూతేత్వయ, నిధనంలయశి, యసాంతాదృశస్సత్యశి,
 త్వయినిలీనాస్సత్యఇతియావత్; అతన్నిరసనేన లేమామణ్డానామభా
 వశి - అతత్, అథాభావైవ్యయాభావః, తస్యనిరసనేన ఇదం
 సదేవేతిసామానాధికరణ్యనిదేశ్యేన జగత్స్తదానీమపిబాధనద్వా
 రానివర్తనేన, త్వయిఫలంతిహి-త్వదీయసద్భావబాధనైవర్యవగ్యం
 తిహీతి, యత్తాదృశమిత్యథః-త్వదీయనిశ్వాసాత్మకనంకల్పరూపా
 స్త్వయీనిలీనాశ్శుశ్రయోజగదసద్భావనిరసనముఖేనత్వదీయసద్భా
 వంజ్ఞాత్వా “నచైవసోమ్యేదమగ్రాసీత్-అసద్భావైదమగ్రాసీ, ది
 త్యాదిరూపేణప్రవర్తంత ఇతిభావః. అనేనతదాసీంశుశ్రీనాంపా
 కృతసృష్ట్యనంతర్భావిశబ్దరూపతవ్వంపరిహృతంభవతీతభాగవత్సంక
 ల్పాయత్తస్థితీకస్వరూపాభిస్తాభిన్నూత్కృతప్రపంచవిశిష్టబ్రహ్మసద్భా
 వజ్ఞానస్యశక్యత్వేనలనిదేశ్యే సదనతఃపరేసాత్మాతా-ధంప్రవర్తంత
 ఇత్యాక్షేపశిపశిహృతఇతిబాధ్యం. ఏవంవిధానంతశుశ్రీప్రవర్తనాను
 గుణవిచిత్రశక్తికథనేనాపరిచ్ఛిన్నస్వగూపగుణత్వంచప్రకృతంసమ
 ధికతమితిసిద్ధమ్॥

॥౪౨॥

శ్లో ॥ విధిశివసనకాద్యా ఏవ నైయుస్తవాంతంత్వమపినతుయదండా

శ్యామసప్తావరాణి । భువనకనునియుక్తాశాంతిభామాశిపరాగాస్సది
మభవదిత్యంసన్మయత్రయ్యుతహుః॥

॥౨౦॥

ఇథంకింగ్రహవాసిభిర్బుధవరైర్బ్రహ్మాత స్సద్భిర్నుభిశ్చీమద్భు
గవతేక్వచిచ్ఛ్రితిమయ్యాంగీతాంవిజ్ఞానుభిః । పృష్ఠోవీరరఘూద్వ
హాదిశతజిద్భిశ్చస్సతాంప్రీతయేతాంవ్యాచష్టయథామతిశ్రుతిశిరస్సూ
రేర్దయాప్రేరితః॥

శ్రీవణ్ శతకోపశ్రీవీరరాఘవశతకోపయతీంద్రమహాదేశికకృతిమ
శ్రీశ్రుతిగీతావ్యాఖ్యాసంపూర్ణా.

శ్రీమల్లతీ స్రుహరేశ్వరణయుగాంభోజలోలలాలంబైః । శ్రు
త్యంతకుమారకందూనోదనవతురైస్సద్భిమాన్వైకి ॥ స్థితశౌభినస్మృతా
జ్జైత్సుప్తిమంతాశ్చైస్సుశౌభిహృదయాజ్జైః । విగతధనగహమో
హైర్విశ్రుతశాంత్యాదినద్గుణైకాంతైః॥ శ్రీమద్వీరరఘూద్వహాశతజిత్సం
యమ్యధీశ్వరైరచితా, లభితాశ్రుతిగీతాయావ్యాఖ్యాలిఖితాతదీయేన ।

అక్షానధ్వాంతభానుయంతిపతిపరవాగభిచంద్రాయతీంద్రస్థానం
సన్మంగళానాంసకలబుధగణశ్లాఘితానాంగుణానాం । ప్రజ్ఞావజ్ఞాత
వాచస్పతిరమలగుణైర్గుల్లసత్త్వియకావ్యశ్శీమాన్యోవీరరఘీర్బుధమథ
నగురుస్సుప్తిరశ్రేయసేస్సౌత్ ॥ యోసాశ్రీమాగురుమోజ్ఞపితచరరహ
స్తత్వసచ్చాస్త్రజాతౌజాతాంకండుంహరదాగ్రకృతమతిపరిష
త్సార్వభౌమోబధూసే । గాహాన్ధ్యేప్యాశ్రమేశ్రీశ్రుతిశిఖరగురు
ర్యద్వదద్యప్రణేతాశ్రీభాష్యసైవపాదేవిదళితకథకౌభాసలహాగ
శూన్యః॥

శ్రీమతేశ్రీవణ్ శతకోపశ్రీవీరరాఘవశతకోపయతీంద్ర

మహాదేశికాయనమః.

శ్రీ:

శ్రీమతేశ్రీలక్ష్మీనృసింహపరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమతేశ్రీలక్ష్మీనృసింహదివ్యవేదాకాసేవకశ్రీవణేశతకోప
శ్రీవీర రాఘవశతకోపయతీంద్రమహాదేశికాయనమః.

శ్రీవణేశతకోపశ్రీవీర రాఘవశతకోపయతీంద్రమహాదేశికవీరచిత్రమ్.
శ్రీమచ్చారీరకస్సుప్రభాతమ్.

హేదేవాధిపపాదయేశ్వరవిభోవేధోఽశ్వమేధావధేహేయో
గీంద్రశతారిమోహనతనోగోపాలరత్నామనా కాంచీపూర్ణమనామృ
తాయితవచోమోచారసాపూరితశ్రీరామానుజసూక్తిదుగ్ధజలధేరుత్తి
ష్ఠసుష్మాదితమ్ ||

హస్త్యద్రీశత్యయేదంజగదభిలమభూత్సత్పురాదేనభూయోధూ
యస్సాన్యమిత్యవేక్ష్యప్రచురమిదమభూర్యస్తవ్విమాత్మాఽఖిలస్యతా
దృక్ష్యత్వద్ధియేదంసకలమిహయథామృద్ధియామృణ్మయంస్యాద్విజ్ఞాతం
హీతివేదేసుఖశయితసముత్తిష్ఠసుష్మప్రభాతం ||

ఆపౌతిబ్రహ్మవిత్తత్పరమథగగనాద్యాత్మనాభూతమాత్మాదేహ
ప్రాణాత్మభిన్నగిప్రమదమయిఇహస్యైవఆత్మానచాన్యకి । సైవ
తివ్విచ్ఛేదహుస్యామితిజగదస్యజతోఽపరిచ్ఛిన్నమోదోహీత్యత్రా
నందవల్లంసుఖశయితసముత్తిష్ఠసుష్మప్రభాతం ||

ఆదిత్యేనరృభాన్తంకనకమయతనుస్తాదృశశ్రుతేశశశకపాపాసా
మృగిరుహాత్మోదురితతడితోదృశ్యబేదివ్యరూపకి । యోసావచ్ఛే
క్ష్యతేఽన్తశ్శ్రుతిమయపురుషోబ్రహ్మతత్త్వరూపంతద్యద్ధ్యస్యేతివే

దేసుఖశయితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్॥

॥౪॥

ఆకాశాత్సర్వభూతాన్యజనిపతపురాకాశమేవాపియంతిజ్ఞాయా
నాకాశవభ్యఃపరమయనమపి హ్యేషఆకాశవవ ఇత్థం దేదీప్యమానా
కృతిరఖిలజగత్తారణం మోక్షదాతాపాప్ర్యశ్చేతర్థవేదేసుఖశయిత
సముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్॥

॥౫॥

స్వాణంసర్వాణిభూతాన్యజినముపవిశన్త్రైనమభ్యుజ్జహీతెసర్వం
ప్రస్తావమేషాహ్యనుసరతిపరాదేవతేత్యత్రవేదే । పాణాధీనస్థితత్వే
శ్యఖిలచిదచితాంకాష్టభాష్టేష్వభావాత్సద్భూమైకాంతభావేసుఖశ
యితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్॥

॥౬॥

యజ్ఞోజ్జ్వలితీదీప్యతేద్వాగిపరమిహపురుషేఽన్తస్థితజ్యోతిరేతది
త్యుక్తాస్తీమదీప్తిగిపరమపురుషసవేతినిర్ణీతదత్తే । పాహవిశ్వానిభూ
తాన్యమృతమిహాదివీతోవశిష్టమిహదేత్యర్థేభందోగవేదేసుఖశయితమ్॥౭॥

ప్రాణగిప్రజ్ఞాత్రభూతస్తమిమమృతమాయుశ్చమామిత్యుపా
స్వేత్యుక్తగిప్రాణేంద్రరూపగిపరమపురుషసవేతినిర్ణీతదత్తే । సైషప్రా
ణగిప్రజానన్తమృతమజరతనన్దిత్యన్తరాత్మాసాధారణ్యార్థవేదేసు
ఖశయితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్॥

॥౮॥

సర్వబ్రహ్మదమేతజ్జనిలయభృతికృద్ధీత్యపాసీతశాన్తాబ్రహ్మే
తత్ప్రాణదేహంచ్యదయమయమథాకాశరూపాదిభూమా । ఇత్థంస
ర్వత్రలోకేతనుభృదవగతంబ్రహ్మలక్ష్మీశవేత్యేతాంశాణ్ణిలవిద్యా
మధిశయితరమాశ్లిష్టసుష్టుప్రభాతమ్॥

॥౯॥

బ్రహ్మక్షత్రోవనాక్త్యానిఖిలవిలయకృన్త్యష్టమృత్యూపదంశోదుడ
శోఽగూఢహర్దస్స్వవిషయరుచిదశ్శౌకహత్యైహ్యపాన్యః । యష్టా
ణాంసేతురేషోభయమిహాభవినామధ్వపారస్వధామావిష్టుహ్యో
జేతివేదేసుఖశయితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్॥

॥౧౦॥

అత్యధానోయకుక్యోపురుషభూసతత్యేతిహేవాచచైతద్భృ
హేత్మాత్మాకారవేదేమృతమభయమయంవావనిభావనిశ్చ । సం
యద్వామశ్చచతుస్థితనియమనవాన్యహ్నకంబ్రహ్మఖంచేత్త్యక్త్యాత్వ
య్యేవసక్తేసుఖశయితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ ॥ ౧౦ ॥

పుథ్వాగ్రింతిష్ఠన్యవదోఽన్తరభహయమయత్యేనమేషానవేదేత్వంత
ర్యామీతవదోఽమృతభక్తినిగమేకాన్వపాతక్రమేణ । యస్తిష్ఠన్సర్వతో
కేవ్యభిలనిగమయజ్ఞాత్తనాంసోన్తరాత్మాతేఽన్తర్యామీతిమాధ్యంది
ననిగమశయోత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ ॥ ౧౧ ॥

యోఽదృశ్యత్వాద్విభూమావిభురభిలగతంధూతయోన్యక్షరంతత్వ
శ్యంతిధ్యానినామిభితినిగమశిరవేద్యసారస్వజ్ఞధూమేదివ్యామూర్తస్స
బాహ్యన్తరభహపురుషోఽజోతరాద్యకపరస్సాన్యత్రస్మాదయత్రాప్త
భిత్వైత్తరనిగమశయోత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ ॥ ౧౨ ॥

ఆత్మానంత్యేవవైశ్వానరమిమమధునాధ్యేపినాబూహితహేత్మాత్మార
భ్యాత్మానమేవంప్రమితమభివిమానంచవైశ్వానరంతం । యస్తూపా
నైససర్వేషితినిగమసముత్థాపకకోనఆత్మాకింబ్రహ్మేన్యత్రవేదేసుఖ
శయితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ ॥ ౧౩ ॥

యస్మిన్నాతంద్యపుథ్వాగ్ద్యభిలమపిమనఃప్రాణయుక్తంతమేకం
జానీథాత్మానమన్యావిస్మృజతగిరవీకోఽమృతనైవసేతుకిభిత్వత్ప్రా
ధర్వవేదేత్వదనుగుణగుణైర్దృశ్యతాభావముఖ్యైఃపూర్వనిణీక
తభావేసుఖశయితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ ॥ ౧౪ ॥

యత్ప్రస్యన్నేక్షతేన్యన్ననిశమయశినాన్యద్విజానాతిభూమాసేతి
చ్ఛందోగవేదేతరతిశుచమిమామాత్మవిద్ధితిపృష్ఠకి । ఆచార్యోపాహ
నామాద్యసుమదవధికాంబ్రహ్మదృష్టింవిధాయపాణాశ్చత్వజ్ఞమాత్మ
జ్ఞమితిబహుసుఖోత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ ॥ ౧౫ ॥

వీరద్వాజితరంతర్ధ్వభిదధతిబుధాగార్గ్యనణ్వహసీయోస్థూల-
 దీఘాదిరూపంగగనముఖజగచ్ఛాసకంతద్విధర్తు | ఇత్థంగార్గిశుతి
 స్థాతరపదగమితంబ్రహ్మదృష్టుపరైరిత్యనన్యవాప్యత్రధూమకసుఖశ-
 యితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ || ౧౭ ||

యస్తుధ్యామేత్త్రిమాత్రంప్రణవమభిదధత్పూరువంతంపకృష్టం
 సూర్యేసమృన్నచవక్షపితదురితఉన్నయతెబ్రహ్మలోకం | సైతస్మాజ్జీ-
 వపుష్ణాత్పరతరపురువంపశ్యతీశ్యత్రవేదేవేధోమేధాకరంత్యాంవదతి
 సుఖశయోత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ || ౧౮ ||

యత్త్వస్యాంబ్రహ్మపుర్యామిదమథదహరంపుట్టరీకంహివేశ్మయ-
 స్తత్రాకాశవిషోన్తరగహదహరాయత్తదన్తస్తదేవ్యం | జిజ్ఞాస్యం-
 చేతివేదేహ్యపహతదురితత్వాదిభిస్తాముపాస్యంపాశ్రుత్సత్యేచ్ఛభా-
 వంవదతిసుఖశయోత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ || ౧౯ ||

తిష్ఠత్యంగుష్ఠమాత్రంపురుషగహతథాఙ్గుష్ఠమాతోన్తరాత్మాలో-
 కానాంసన్నిష్ఠోహృదయగహసదాధూతభవ్యేశితేతి | ఇత్థంవేదేమ-
 నుమైహ్యాదయపరిమితంత్యాముపాస్యంమనుష్యాశాస్త్రేశక్తాం-
 శ్చవక్తర్యతిసుఖశయితోత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ || ౨౦ ||

జీఙ్గరానుప్రవిశ్యస్థిరచరజగతాంనామరూపప్రకాశంకుర్వజేవా-
 దికానాంతద్వదధిజిగమిషాంసాధయన్హస్తి నాథ | బ్రహ్మణంబ్రహ్మ-
 విద్యాంప్రతిసముపగతాదేవరాడ్దేత్యరాణావిత్యతేంద్రోపదేశేను-
 ఖశయితసముత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ || ౨౧ ||

వస్వాదిత్యాదితాపేరుపరిపరపదాప్త్యర్థవిద్యాసుశక్తిర్వస్వాదీ-
 నామపీతిధ్వనయతినిగమేబ్రహ్మవిద్యాత్వవాదే | నైవాదేతాస్తమే-
 తైకలగతివిలయావస్థతద్ధ్యానసిద్ధ్యాకల్పేన్యస్మిన్స్తదాప్తింభలయతి
 శయితోత్తిష్ఠసుష్టుప్రభాతమ్ || ౨౨ ||

రైకోజానశుతింప్రత్యుపదిశతిపరంబ్రహ్మకూచేతిహవాత్వా
హ్యుబ్రహ్మజ్ఞాననిందాజనితశుచమిమాంభ్యాపయత్కూద్రశబ్దకి । వి
ద్యానహంహిమాద్రంవదతితదపినబ్యాహ్మణోవేత్తుమహేకదిత్యం
విద్యోపదేశేద్రథయతిశయితోత్తిష్టసుహుప్రభాతమ్ ॥౨౩॥

అకాశోనామరూపేవిదధదపిహితేత్యస్తరాయత్తదేతద్భ్రహ్మత్య
క్తోనముక్తొభవతినహితయోదేవనిర్వాహకస్సన్యత్ । దేవేనోపా
స్యప్రపప్రకృతగదహరాకాశవివాత్రసేవ్యావ్యాకర్తానామరూపేఇతి
నిగమశయోత్తిష్టసుహుప్రభాతమ్॥ ॥౨౪॥

ఖాదిభ్యోర్ధాదికానానియమనవిషయేయఃప్రకవన్దదుక్తావస్య
క్తోక్తంశరీరంనకపిలమతమిత్యజ్ఞయన్సూర్ధ్వవేగే । జ్ఞానంగాచ్చేన
హత్వాత్మనిజవశయేచ్ఛాంత ఆతస్యముంచేదాత్మాదేత్వశ్యతోక్తాల్ల
సుఖశయితసముత్తిష్టసుహుప్రభాతమ్॥ ॥౨౫॥

వీకాజాంరక్తశుక్లాసితభృతమఖిలాస్తత్సరూపాస్సృజన్తిషకోజు
ష్టోనుశేతేహ్యజఇశరఇమాంభుక్తభోగాంజహతి । ఇత్థంక్షేప్తాశ్వ
ర్యాముపనిషదితథాతైత్తిరీయశుక్రతాచబ్రహ్మత్మాజైకకణ్ఠ్యంసు
ఖశయితసముత్తిష్టసుహుప్రభాతమ్॥ ॥౨౬॥

యస్మిన్పంచేంద్రియాణిస్థితమపిగగనంతంతశ్చైవాతస్మాదావివా
న్ప్రహ్మమృతస్సృజమృతమితిపదేకాణ్యవాఙ్మక్తవేదేమికాక్షేపంచ
చజన్యవ్యవహృతిఘటకాకాశవాగ్వాక్యశేషవ్యత్యాసాతాగ్నివేదే
సుఖశయితసముత్తిష్టసుహుప్రభాతమ్॥ ॥౨౭॥

తదేదంతహ్వాపవాన్యకృతమభవదితిప్రాక్తవేదాదనదావీతిగో
భూదేతదిత్యస్యసదితవచసావ్యక్తహేతుత్వవాదే । అకాశాదాయిత
త్మాజననకృదుదితస్సోవిభక్తాహ్వయాంగస్సత్వేనోక్తస్తవ్విషేషేత్యవసి
తశయితోత్తిష్టసుహుప్రభాతమ్॥ ॥౨౮॥

యోగైశ్వర్యాకరమౌజనకభాస్వదాయస్యకర్తృతదేవభ్యయః
కాపీశకీత్రుత్వదీతదీతచితకర్మణఃకారణత్వే! పాప్తేబ్రహ్మబ్రహ్మణీ
త్యవిదీతపరమబ్రహ్మకర్తృత్వమౌజనకభాస్వదాయస్యకర్తృతదేవభ్యయః
శయితోత్తిష్టసుష్టుప్రభాతమ్॥

॥ ౨౬ ॥

ద్రష్టవ్యశ్చావ్యతామననపదముపాస్యోరభ్యత్రవాక్యేజాయా
పత్యాదియోగాత్పురుషడిదీతభ్యత్రబోధ్యముముఖోకి! మైత్రేయీం
యాజ్ఞవల్క్యవతివచనగిరానుత్తమానందరూపాత్త్వతోజాయాధనా
దీత్యవసితశయితోత్తిష్టసుష్టుప్రభాతమ్।

॥ ౩౦ ॥

ఇత్థంశారీరకాబ్ధాశయితముభయభాషేతుమన్యగమాస్తైస్సర్వే
ర్వాక్యైకప్రతీతంపరదమురుదయంయష్టుముదోధయిత్రా | ఉద్బు
ధ్వావీరరఘీశ్వరశరీపుణాభిషుణాహేషలమిచ్ఛన్యదేస్త్రైచాపమా
నేదినగణగణితాస్సగ్ధరాస్సర్వధార్యాః॥

॥ ౩౧ ॥

యోసౌమేధాశుతాద్యైర్దురధిగమతయామ్నాయశాస్త్రైకయోని
ర్యచ్చానూత్రిత్రయీయంపరనిరసనతోనేతినేత్యాహచైనం | వేధోల
భాశ్వమేధకకరిగిరిశిఖరేపిచ్ఛన్యస్త్రైయద్యక్షేసంజాతందేవరాజంప
రదమిమమహంతత్రహసే సమీక్షే॥

॥ ౩౨ ॥

ఇతిశ్రీవీరరాఘవశరణోపసంయమిసార్వభౌమ

మహాదేశికేంద్రానుగృహీతం

శ్రీమచ్ఛ్రీరకసుప్రభాతంసమ్పూర్ణమ్.

శ్రీమతేశీలక్షీస్రసంహతివ్యపాదుకాసేవక

శ్రీవత్ శరణోపశ్రీవీరరాఘవశరణోప

యతీంద్రమహాదేశికాయనమః.

